

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MAKS PAJEK

Mentor: Izr. Prof. Dr. Marjan Brezovšek

KOALICIJSKO POVEZOVANJE V SLOVENIJI

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

1.	UVOD	4
1.1	RAZISKOVALNI PROBLEM	6
1.2	METODOLOŠKI NAČRT	7
2	DEMOKRATIZACIJA DRŽAVNE OBLASTI	8
2.1	Izbira med parlamentarnim ali predsedniškim oz. polpredsedniškim sistemom	8
2.1.1	Vlada v parlamentarnem sistemu	9
2.1.2	Vlada v predsedniškem oz. polpredsedniškem sistemu	9
2.2	Izbira med proporcionalnim ali večinskim sistemom volitev	10
2.2.1	Značilnosti proporcionalnega sistema volitev	10
2.2.2	Značilnosti večinskega sistema volitev	11
2.2.3	Primerjava proporcionalnega in večinskega sistema volitev	12
2.3	Odločitev med enodomnim ali dvodomnim predstavniškim organom	13
2.4	Slovenska izkušnja	13
2.4.1	Delitev oblasti in izbira sistema volitev	13
2.4.2	Razvoj volilnega sistema v Sloveniji	14
3.	POLITIČNE STRANKE (glavni akterji v boju za oblast)	16
3.1	Pojem in pomen političnih strank	16
3.2	Vpliv političnih strank na volitve	17
3.3	Vpliv političnih strank na stabilnost in delovanje države	17
3.4	Vpliv političnih strank na oblikovanje vlade	18
3.5	Opozicija	19
3.5.1	Vrste opozicij	19
3.5.2	Položaj opozicije	20
3.5.3	Percepcija opozicije v javnem mnenju	20
4.	VLADA	22
4.1	Oblikovanje vlade	23
4.2	Vrste vlad	23
4.2.1	Način oblikovanja vlad	24
4.3	Funkcije vlad	25
4.4	Vlada v Sloveniji	27
4.4.1	Osnovanje vlade v Sloveniji	27

4.4.2	Predsednik vlade	30
4.4.3	Ministri	30
4.5	Dosedanje vlade v Sloveniji	30
5.	KOALICIJSKO POVEZOVANJE	32
5.1	Modeli oblikovanja koalicij	32
5.2	Medstrankarsko pogajanje pri oblikovanju vladnih koalicij	34
5.2.1	Medstrankarsko pogajanje	34
5.2.2	Težave pri medstrankarskem pogajanju	34
5.3	Institucionalne rešitve	35
5.4	Koalicijska pogodba	36
5.4.1	Nepopolne pogodbe	37
5.4.2	Centralizirana nasproti decentralizirani avtoriteti	37
5.4.3	Dejavniki, ki vplivajo na kompleksnost koalicijske pogodbe in izbiro avtoritete	37
5.5	Kronologija parlamentarnih volitev in koalicij v Sloveniji	38
5.5.1	Obdobje 1990 do 1992	40
5.5.2	Obdobje od 1992 do 1996	43
5.5.3	Obdobje od 1996 do 2000	46
5.5.4	Obdobje od 2000 do 2004	50
5.5.5	Obdobje po volitvah 2004	52
5.5.6	Povzetek koalicijskega dogajanja od leta 1990 do zadnje koalicije leta 2004	53
5.6	Koalicijski potencial	55
5.6.1	Analiza koalicijskega potenciala slovenskih strank	56
5.7	Koalicijski pogodbi v Sloveniji (2000, 2004) ter primerjava s teorijo	57
5.7.1	Primerjava vsebin koalicijskih pogodb po volitvah leta 2000 ter leta 2004	60
5.8	Primerjava Slovenije z 13 zahodnoevropskimi državami	62
5.9	Oblikovanje koalicij v tranzicijskih državah	65
6.	ZAKLJUČEK	68
7.	LITERATURA IN VIRI	71

1. UVOD

Za 90. leta je bil značilen pojav rojevanja novih demokracij oziroma tako imenovanih družb v tranziciji, za katere je bilo značilno preoblikovanje političnih sistemov. Sam proces demokratizacije obsega tako uveljavitev večstrankarskih volitev kot tudi vzpostavljanje demokratičnih institucij ter spoštovanje in izvajanje demokratičnih norm.

Naša država je v procesu demokratizacije prešla od načela enotnosti oblasti na načelo delitve oblasti. K dokončni uveljavitvi legitimnosti slovenske skupščine je prispeval njen sklep 26. junija 1991, da plebiscitna odločitev¹ slovenskega naroda začne veljati – s tem se je dejansko dokončal proces slovenskega osamosvajanja. Leta 1990 demokratično izvoljena, a še trodomna skupščina, je z razglasitvijo samostojnosti Slovenije povzdignjena v parlament samostojne države. Enodomni državni zbor, izvoljen decembra 1992 v skladu z novo ustavo iz leta 1991, ki temelji na načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo, postane po svojih funkcijah vsaj načeloma primerljiv z drugimi zakonodajnimi telesi z daljšo demokratično tradicijo.

Obdobje družbene in s tem tudi politične modernizacije na območju vzhodne in srednje Evrope je s seboj prineslo številne nove elemente in razsežnosti pri teoretičnem in praktičnem pojmovanju delovanja političnega sistema teh držav. Med glavnimi "novostmi" vsekakor najpomembnejše mesto zaseda uvedba političnega pluralizma, ki se kaže z uveljavljanjem splošnih, enakih, pravičnih in tajnih volitev, institucionalizacijo številnih novih državnih in družbenih institucij, pojavom aktivne vloge civilne družbe, nastankom novih tematik in z njimi povezanih novih problemov in področij v okviru širšega političnega sistema (Kustec v Fink – Hafner; Haček, 2000: 115).

Naštete spremembe pa so s seboj prinesle tudi vedno nove zahteve za novonastali državni zbor.

Učinkovitost državnega zbora je bila vedno bolj povezana z demokratičnimi predpostavkami, načini in postopki, ki omogočajo, da se različni in zlasti nasprotujoči si interesi objektivizirajo in racionalizirajo oz. da se ti interesi na predvidljiv in demokratičen način pojavijo v parlamentarni areni, kjer se nasprotja med interesi ugotavljajo in obravnavajo znotraj stalnega števila izvoljenih predstavnikov. Poleg tega pa je to nujno povezano tudi s sposobnostjo sodelovanja strank, ki v medsebojnem tekmovanju za dosego svojih ciljev usklajujejo stališča

¹ Na plebiscitu 23. 12. 1990, je ogromna večina državljanov in državljanek Republike Slovenije glasovala za samostojno državo – za samostojnost se je opredelilo 88,5 % vseh volilnih upravičencev, proti samostojnosti pa se je izjasnilo le 4 % udeležencev plebiscita.

glede perečih vprašanj, sklepajo pragmatična zavezništva in ob volitvah oblikujejo bolj ali manj stabilne koalicije (Zajc, 2000: 51).

1.1 Raziskovalni problem

Svojo diplomsko nalogo sem strukturno razdelil na štiri dele:

- V prvem delu sem opredelil spreminjanje političnega sistema v Sloveniji konec devetdesetih let prejšnjega stoletja ter možne izbire takratne politične elite ter posledice, ki bi jih take izbire imele na nadaljnji razvoj Slovenske demokracije.
- V drugem delu diplomske naloge sem opredelil glavne akterje političnega boja v Sloveniji in njihov vpliv na sestavo oblasti in delovanje političnega sistema.
- V tretjem delu sem opredelil nastanek in delovanje vlade v Sloveniji. Zmaga na volitvah, oblikovanje vlade, je namreč glavni cilj političnih akterjev.
- V zadnjem delu pa se osredotočim na koalicijsko povezovanje med strankami. Tu analiziram politično dogajanje v Sloveniji v letih od prvih demokratičnih volitev leta 1990 do leta 2004. Posebno pozornost pa posvečam analizi institucionalnih rešitev medstrankarskega pogajanja oz. koalicijskim pogodbam.

Cilj moje diplomske naloge je v prvi vrsti osvetliti vpliv različnih izbir na razvoj političnega sistema, analizirati akterje političnega boja in razloge, zaradi česar se ta boj odvija (vstop v vlado, prevzem oblasti), ter še posebej preučiti samo koalicijsko povezovanje med strankami.

Pri tem si bom zastavil naslednje hipoteze:

- H₁: Med Slovenskimi strankami ima v preučevanem obdobju največji koalicijski potencial Slovenska ljudska stranka.
- H₂: Večja kot je ideološka razlika med koalicijskimi partnerji, bolj specifična (stroga) je koalicijska pogodba.
- H₃: Bolj kot je koalicija dojemljiva za parlamentarni poraz oz. da izgubi parlamentarno večino, večja je disciplina, ki se pričakuje od koalicijskih strank.
- H₄: Večje kot je število koalicijskih partnerjev, manj natančna (stroga) je koalicijska pogodba.

1.2. Metodološki načrt

Pri oblikovanju diplomske naloge in preverjanju postavljenih analiz si bom pomagal z naslednjimi raziskovalnimi metodami:

- Deskriptivno metodo, s katero bom poizkušal opisati značilnosti slovenskega primera sklepanja koalicijskih pogodb in primerjave Slovenije s trinajstimi zahodnoevropskimi državami,
- Analizo sekundarnih virov, knjig, strokovnih člankov, poročil, strokovne literature, internetnih virov, tuje literature.

2. DEMOKRATIZACIJA DRŽAVNE OBLASTI

Sodobne demokracije temeljijo na načelu ljudske suverenosti, po katerem je nosilec suverene oblasti v posameznih družbeno urejenih skupnostih lahko samo ljudstvo. Iz načela ljudske suverenosti izhaja tudi načelo demokratične države. Demokratična je tista državna ureditev, v kateri vsa oblast izhaja iz ljudstva in se izvaja v njegovem interesu. V demokraciji torej vladajo le tisti, ki jih je izvolilo ljudstvo, kateremu so tudi odgovorni (Grad;2000 b:17).

Slovenija je z "ruptfomo"² prešla iz nedemokratičnega v demokratičen političen sistem (Zajc; 2000:19).

Posamične odločitve, ki so bile sprejete v tem obdobju in so bile odvisne od načina prehoda, niso pomembne le za sam prehod (njegovo demokratičnost, racionalnost in učinkovitost), ampak tudi za delovanje prihodnjega političnega sistema in utrditev demokracije. Med njimi so zlasti pomembne tri:

1. Izbira med parlamentarnim ali predsedniškim oz. polpredsedniškim sistemom
 2. Izbira med proporcionalnim ali večinskim sistemom volitev
 3. Odločitev med enodomnim ali dvodomnim predstavniškim organom
- (Zajc; 2000: 23-24).

2.1 Izbira med parlamentarnim ali predsedniškim oz. polpredsedniškim sistemom

Predsedniški oz. polpredsedniški sistem povečuje nevarnost prehoda, s tem da daje preveliko moč posamezni osebi, omejuje možnosti uveljavljanja manjšinam in zmanjšuje pomen strank in koalicij. Slovenija se je kljub zelo pomanjkljivim izkušnjam odločila za v Evropi preizkušen in bolj znan parlamentarni model s poudarjeno vlogo parlamenta in z nekaterimi kompromisi in posebnostmi (neposredne volitve so sicer značilnost predsedniškega sistema) ob upoštevanju, da bi vnašanje močnejših elementov predsedniškega sistema pomenilo večje tveganje za mlado demokracijo (Zajc; 2000: 23-24).

²Primeri držav, ki so prešle iz nedemokratičnega v demokratičen parlamentarni sistem (Španija, nekatere države srednje in vzhodne Evrope) kažejo, da je bil učinkovit in racionalen prehod najbolj verjeten in učinkovit, ko je prišlo do sočasnega približevanja političnega vodstva in opozicije, to je, ko je prišlo do kombinacije "preloma" in "reform", to je "ruptforme" .

2.1.1 Vlada v parlamentarnem sistemu

V parlamentarnem sistemu oblikujejo vlado samo politične stranke, ki so v parlamentu, torej parlamentarne stranke.

Ker sodobni parlamenti odločajo na podlagi večinskega načela, mora imeti tudi vlada večinsko podporo parlamenta. Politična struktura parlamenta je neposredna posledica volje volilnega telesa, ki jo je izrazilo s svojo podporo različnim političnim strankam.

Nasprotno pa je vpliv volivcev na koalicijsko vlado v vsakem primeru šibkejši in mnogo bolj posreden. Lahko je nekoliko večji, kadar stranke napovejo, s katerimi strankami se bodo povezovale v vladne koalicije, v drugih primerih pa ga skoraj ni. Lahko pride celo do tega, da je politična izbira volivcev dobesedno izigrana, namreč kadar se stranke povežejo v koalicijo s tistimi strankami, ki so jih pred volitvami izrecno kritizirale in obsojale (Grad; 2000 b: 56).

Vlada kot izvršilna oblast se v parlamentarnem sistemu torej ne izoblikuje na podlagi volitev, ki bi ji dale neodvisno legitimizacijsko osnovo za njeno delovanje, temveč se oblikuje v glavnem v sodelovanju med predsednikom države in parlamentom. Iz samega načina oblikovanja vlade pa potem posledično izhaja tudi njena odgovornost parlamentu (Grad; 2000 b: 53)

2.1.2 Vlada v predsedniškem oz. polpredsedniškem sistemu

Za predsedniški sistem je predvsem značilno, da izvršilno vejo oblasti vodi šef države kot individualni oz. monokratičen državni organ. Temeljne značilnosti tega sistema so sicer, da je šefa države izvolilo ljudstvo, da ni politično odgovoren parlamentu in da neposredno vodi izvršilno oblast. V tem sistemu ima torej predsednik samostojen položaj nasproti parlamentu, ki ga zato ne more zamenjati med mandatom, temveč ga lahko samo obtoži in obsodi.

Polpredsedniški sistem izhaja sicer iz parlamentarnega sistema, vendar je v njem položaj predsednika republike okrepljen do te mere, da se močno približuje položaju predsednika v predsedniškem sistemu (neposredna izvolitev). Vendar je pri tem zanimivo, da predsednik republike ni individualni nosilec izvršilne oblasti kot v predsedniškem sistemu, kajti v tem sistemu še vedno obstaja vlada, ki je formalno vezana na parlament, dejansko pa odgovorna predsedniku republike in jo ta tudi vodi.

2.2 Izbira med proporcionalnim ali večinskim sistemom volitev

Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov ljudske suverenosti in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših državnih organov, zlasti predstavniškega telesa (Grad in drugi, 1996).

Volilni sistem pa je eden najpomembnejših sestavnih delov splošnega političnega sistema vsake države, saj izraža in potrjuje temeljne politične odnose in oblike določene družbe. Na drugi strani pa tudi sam volilni sistem vpliva na delovanje političnega sistema.

V svetu obstajata predvsem dva osnovna sistema, in sicer večinski sistem in sistem sorazmernega predstavništva. Vprašanje razdelitve mandatov je pomembno zlasti zato, ker je od načina razdelitve mandatov odvisna zastopanost strank v predstavniškem telesu, kar ima izredno pomemben vpliv na delovanje predstavniškega telesa in na politično življenje nasploh (Grad, 2000 b: 30).

Proporcionalni volilni sistem, tudi če je kombiniran z večinskim, omogoča, da stranke ohranijo svojo identiteto, medtem ko večinski (postopoma) izriva manjše stranke in dopušča stranki z relativno majhno večino, da uveljavlja svoje zamisli. Takšen sistem je vprašljiv za prehod iz enopartijskega sistema, saj bi se preko njega lahko uveljavljale podobne značilnosti vladanja, kot jih je imel prejšnji sistem. Ne glede na način prehoda se je večina novih demokratičnih držav v Srednji Evropi odločila za proporcionalni sistem, ki je pripomogel k oblikovanju in utrditvi novega strankarskega sistema (Zajc; 2000; 23-24).

2.2.1 Značilnosti proporcionalnega sistema volitev

Proporcionalni sistem volitev izhaja iz načela, da morajo dodeljeni predstavniški mandati ustrezati dobljenim glasovom na volitvah. Mandati morajo torej biti razdeljeni med kandidate oziroma liste kandidatov tako, da so sorazmerni s podporo, ki jim jo dajo posamezne skupine volivcev na volitvah, kar naj bi zagotavljalo tudi, da so različni politični interesi oziroma stranke, ki jih predstavljajo, ustrezno predstavljeni v parlamentu. Kot poudarjajo zagovorniki proporcionalnega sistema, bi moral biti volilni sistem tak, da bi zagotovil takšno sestavo parlamenta, v kateri bi se odražala politična struktura družbe kot v zrcalu.

Proporcionalni sistem volitev je v primerjavi z večinskim sistemom veliko bolj zapleten pri razdelitvi mandatov, poleg tega pa povzroča nestabilne koalicijske vlade in s tem slabi položaj parlamenta. Volivci v tem sistemu nimajo nobenega vpliva na sestavo vladne koalicije (te se

praviloma oblikujejo po volitvah), ker je sklepanje koalicij v celoti odločitev strank, ki pri tem lahko ravnajo tudi v nasprotju z jasno izraženo voljo volivcev (Grad, 1992: 44-59).

2.2.2 Značilnosti večinskega sistema volitev

Za večinski sistem razdelitve mandatov je značilno, da se o kandidatih na volitvah odloča z večino, na način torej, ki je običajen pri večini načinov demokratičnega odločanja. Pri tem sta znana dva osnovna načela večinskega sistema:

- Večina je lahko absolutna oz. nadpolovična
- Večina je lahko relativna

V prvem primeru je izvoljen tisti kandidat, ki je dobil več kot polovico glasov volivcev, v drugem primeru pa tisti kandidat, ki je dobil več glasov kot drugi kandidati (Grad, 1992: 44-59).

Pri večinskem sistemu se mandati razdelijo samo tistim kandidatom, ki so na volitvah dobili večino.

Večinski sistem v vsakem primeru nagrajuje večje stranke in ustvarja umetne večine, s tem pa lahko precejšen delež volivcev ostane brez predstavnštva. Volivci, katerih glasovi se izničijo, s svojimi stališči sploh niso predstavljeni v parlamentu in udeleženi pri odločanju. Posamezna stranka ali koalicija lahko tudi z majhnim deležem glasov pridobi večino sedežev in s tem povsem nesorazmerno vpliva na odločanje (Zajc, 2000: 37-61).

Prednost večinskega sistema je predvsem v tem, da je enostavnejši, preglednejši in da praviloma omogoča volivcem odločanje med kandidati, torej med posameznimi osebnostmi. Z vidika stabilnosti oblasti pa je pomembno, da praviloma omogoča eni stranki absolutno večino v parlamentu. To omogoča stabilno vlado v razmerju do parlamenta in s tem tudi stabilnost delovanja oblasti nasploh.

Temeljna pomanjkljivost večinskega sistema pa je nedvomno ta, da ne odraža razmerja politične moči v državi, saj favorizira samo tisto stranko, ki dobi največ glasov (Grad, 1992: 44-59).

2.2.3 Primerjava proporcionalnega in večinskega sistema volitev

Tabela 2.1: Primerjava proporcionalnega in večinskega sistema volitev

VOLILNI SISTEM	VEČINSKI	PROPORCIONALNI
Velikost volilnih enot	Majhne (najpogosteje uninominalne)	Velike (lahko je vsa država ena sama volilna enota)
Način glasovanja	Za posamezne kandidate (praviloma za toliko kandidatov, kolikor se jih voli v volilni enoti)	Za liste kandidatov (možna je personalizacija preko preferenčnega glasu)
Merilo razdelitve mandatov	Večina glasov (absolutna ali relativna)	Delež glasov v skupnem številu (mandati se delijo med liste)
Sorazmernost med deležem glasov in deležem mandatov	Nizka	Popolna (izjeme: tehnična nezmožnost, volilni prag, dokončna delitev mandatov v volilnih enotah)
"Izguba" glasov	Velika	Je ni (razen v primerih iz prejšnje vrstice)
Strankarski sistem	Dvostrankarski sistem, manjše število strank ali predvolilne koalicije; ekstremne oz. radikalne stranke nimajo realnih možnosti za uspeh	Večje število političnih strank
Parlamentarna večina	Običajno ena stranka	Običajno koalicija strank
Oblikovanje vlade	Običajno ena stranka	Običajno koalicija strank
Stabilnost vlade	Večja	Manjša

Vir: Virant Gregor, Pravna ureditev javne uprave, Visoka upravna šola, Ljubljana

2.3 Odločitev med enodomnim ali dvodomnim predstavniškim organom

Tudi odločitev med enodomnim in dvodomnim predstavniškim organom je povezana s pomembnimi posledicami. V unitarnih državah je dvodomnost povzročala težave, zavlačevanje pri odločanju in večje stroške, kot pa je prinašala koristi, tako da so se je nekatere (skandinavske) države odpovedale in uvedle enodomne parlamente. Takšne težave z odločanjem so bile izrazite še posebej v trodomnem sistemu, kakršen je bil uveljavljen z ustavo iz leta 1974 tudi v Sloveniji in ga je prva demokratična izvoljena slovenska skupščina prevzela v obdobju 1990 do 1992 (Zajc, 2000: 23-24).

Danes Slovenija kljub temu, da ima dvodomno predstavniško telo, drugi dom dejansko nima pomembnejše vloge.

2.4 Slovenska izkušnja

Za 90. leta je bil značilen pojav rojevanja novih demokracij oziroma tako imenovanih družb v tranziciji, za katere je bilo značilno preoblikovanje političnih sistemov. Le-ti so se preoblikovali iz real socialističnih v demokratične v skladu s spremenjenimi družbenimi okoliščinami. Sam proces demokratizacije zaobsega tako uveljavitev večstrankarskih volitev kot tudi vzpostavljanje demokratičnih institucij ter spoštovanje in izvajanje demokratičnih norm (Bizjak, 2003: 12).

2.4.1 Delitev oblasti in izbira sistema volitev

V povojni ustavni ureditvi Jugoslavije (in z njo tudi Slovenije) je bilo ves čas v večji ali manjši meri uveljavljeno načelo enotnosti oblasti. Kljub vsem posebnostim jugoslovanskega ustavnega razvoja je bilo to načelo uveljavljeno vse do konca obstoja jugoslovanske federacije, v Sloveniji pa vse do sprejema oziroma uveljavitve nove slovenske ustave (1991), in je bilo eno najpomembnejših načel in izhodišč takratne ustavne ureditve. Namesto načela enotnosti oblasti se je pojavila zahteva po uveljavitvi načela delitve oblasti. Že takoj na začetku postopka za sprejem nove slovenske ustave se je pokazalo, da glede tega vprašanja obstoji tudi politični konsenz, tako da je bilo načelo delitve oblasti v ustavo uvedeno kot temeljno izhodišče državne ureditve. Sporno pa je vendarle ostalo na začetku vprašanje, ali naj bo v tem okviru uveljavljen parlamentarni sistem ali mešano parlamentarno predsedniški model. Obe varianti sta izhajali iz prepričanja, da je treba vzpostaviti čim bolj stabilno in

trdno vlado, ki ne bo preveč odvisna od spreminjajočih se razmerij med političnimi strankami v parlamentu. Že takoj na začetku razprave o osnutku ustave pa je bila varianta za mešani parlamentarno predsedniški model odklonjena in sprejeta varianta parlamentarnega sistema.

V času, ko so se začele priprave na sprejem nove slovenske ustave, so že bile opravljene prve večstrankarske volitve. Te so pripeljale v parlament veliko število strank in kazalo je, da tudi v prihodnje ne bo kaj dosti drugače. Zato so pripravljavci ustave težili k temu, da se v čim večji meri zagotovi stabilnost vlade v parlamentu. Pri tem so se zgledovali predvsem po nemški inačici parlamentarnega sistema, ki vlado tesneje veže na parlament, hkrati pa ji s sistemom konstruktivne nezaupnice zagotavlja visoko stopnjo stabilnosti. Tak predlog je bil tudi dejansko sprejet v ustavi (Grad in drugi, 1996: 46-47).

2.4.2 Razvoj volilnega sistema v Sloveniji

Volilni sistem iz leta 1990 je bil še vedno uokvirjen v nekaterih elementih starega sistema. Zaradi tako zapletene strukture zborov je bil tudi volilni sistem dokaj kompliciran. Njegov rezultat je bil, da je bil za volitve vsakega zbora določen različen volilni sistem. Pri volitvah zbora združenega dela je bil uveljavljen sistem relativne večine, za volitve zbora občine republiške skupščine se je uporabljal sistem absolutne večine, mandati v družbenopolitičnem zboru republiške skupščine pa so se delili po proporcionalnem sistemu.

Zaradi sprejema nove ustave konec leta 1991 je bilo treba sprejeti tudi novo volilno zakonodajo. Tako je bil zakon o volitvah v državni zbor sprejet septembra 1992. Po tem sistemu so bile opravljene volitve prvega (1992) in drugega (1996) zbora. Zakon je uvedel proporcionalni sistem volitev, ki pa z glasovanjem o posameznih kandidatih po volilnih okrajih zagotavlja tudi dokaj visoko stopnjo personalizacije volitev. Slednja je bila precej zmanjšana zaradi t. i. nacionalne liste, ki je omogočala izvolitev določenemu številu kandidatov, tudi če niso dobili ustrezne volilne podpore v volilnih okrajih (Franc Grad; Parlament in vlada: Ljubljana 2000, Uradni list republike Slovenije, stran 155).

Do jeseni leta 1995 volilni sistem iz leta 1992 ni doživel kakšnih radikalnejših predlogov za njegovo spremembo. Novembra tega leta so poslanci SDS predlagali nekaj sprememb, ki naj bi spremenile veljavni volilni sistem v večinskega. Predlagali so drugačen sistem delitve mandatov in povišanje volilnega praga. SDS je za referendumsko odločitev predlagala drugačen volilni sistem od dotedanjega, namreč dvokrožni volilni sistem, po katerem so izvoljeni tisti kandidati, ki v svojem volilnem okraju prejmejo večino glasov volivcev. Če v prvem krogu ni izvoljen noben kandidat, se glasovanje ponovi med tistima dvema

kandidatoma, ki sta imela najvišjo volilno podporo v prvem krogu. Ta sistem bi omogočil, da se v parlamentu ne bi več volile politične stranke, temveč konkretni ljudje. Zmanjšal bi število političnih strank, poleg tega pa bi zahteval njihovo tesnejše povezovanje, kot je potrebno v proporcionalnem sistemu. Tu je treba sklepati že predvolilne oz. volilne koalicije.

Predlog državnega sveta pa je bil za odpravo nekaterih slabosti dotedanje ureditve ter zagotoviti večji vpliv volivcev na izvolitev kandidatov, kar naj bi prineslo uvedbo mešanega večinsko proporcionalnega sistema.

Največji odmik od dotedanje ureditve je pomenil predlog za večinski sistem (Kobal, 2000).

Ker nobena od predlaganih inačic ni bila sprejeta, je bil sredi julija ponovno oživiljen predlog skupine poslancev za spremembo ustave, s katero bi se volilni sistem določil v ustavi. Ta predlog je bil 25. julija tudi dejansko sprejet po predpisani ustavnorevizijski proceduri v obliki ustavnega zakona.

Sprejeta ustavna sprememba v obliki ustavnega zakona je 80. člen ustave, ki določa način volitev poslancev državnega zbora, dodala nov, peti odstavek z naslednjo vsebino: "Poslanci, razen poslancev narodnih skupnosti, se volijo po načelu sorazmernega predstavništva ob štiriodstotnem volilnem pragu za vstop v državni zbor, pri čemer imajo volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatorov kandidatom." Ta ustavna sprememba je na ustavni ravni določila volilni sistem, torej proporcionalni volilni sistem.

Med pomembnejšimi novostmi nove ureditve je treba omeniti tudi, da izključuje nacionalne liste in nekoliko zvišuje volilni prag (Grad, 2000 b:161).

3. POLITIČNE STRANKE (GLAVNI AKTERJI V BOJU ZA OBLAST)

V večstrankarskem sistemu je priznana in uveljavljena legitimnost mnogoterosti posameznikov in grupacij, ki imajo različne interese, življenjske načine, nazore. Vsa ta različnost je prisotna v isti skupnosti, v enovitem družbenem redu. Vendar ta enovitost ni apriorna kot pod železnim pokrovom totalitarizma, temveč izhaja iz sožitja in interakcije mnogih subjektov. Politične stranke pa so pomemben vidik institucionalizacije političnega pluralizma. Pluralna demokracija se ne boji spopadov, vendar jih ustrezno institucionalno nadzira. Demokracija temelji na soglasju o osnovnih vrednotah sobivanja, ki zagotavljajo stabilnost družbenega reda navkljub napetostim in sporom. Pluralizem udejanja demokracijo skozi konkurenco, tekmovanje; vsaka stranka ima legitimno pravico do konkuriranja drugim, s poštenimi, zakonitimi sredstvi naj si prizadeva pridobiti volivce, njihovo zaupanje in podporo.

Stranke so v sodobni množični demokraciji nujne zato, da bi ljudstvo, množice zgnetle, konstituirale, vzgojile v politične subjekte. Prav one lahko artikulirajo neskončno množico individualnih hotenj in zahtev v pobude, ki se pozneje uveljavljajo v parlamentu (Sruk, 1995: 322).

Za oblikovanje novega, slovenskega strankarskega prostora je bil na podlagi amandmajev (27. septembra 1989) pomemben zakon o političnem združevanju (sprejet 27. decembra 1989), ki je omogočil zelo svobodno združevanje državljanov Slovenije. Politično stranko je lahko ustanovilo najmanj dvajset polnoletnih državljanov (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 25).

3.1 Pojem in pomen političnih strank

S pojmom politična stranka se navadno razume tista politična organizacija, ki vključuje ljudi z istim političnim prepričanjem in ki se bori za osvojitvev in obdržanje državne oblasti, prek katere želi uresničiti svoje politične cilje.

Politične stranke so tiste organizacije, ki delujejo kot posrednik med družbo in državo in ki družbi omogočajo vpliv na državno odločanje prav zaradi izredno močnega vpliva strank na državni mehanizem. S tem omogočajo državljanom demokratičen vpliv pri odločanju o njihovih interesih. Za politične stranke je značilen boj za oblast.

Poglavitne funkcije politične stranke so zlasti oblikovanje političnih mnenj, stališč in zahtev, s čimer pridejo do izraza različni politični in drugi skupinski interesi, politizacija družbe in

politična vzgoja ljudi, vloga pri volitvah – delovanje na volilno telo ter postavljanje kandidatov in končno vloga strank pri delu predstavniških organov – vse delo parlamenta namreč poteka v znamenju parlamentarnega boja dveh ali več strank (Grad, 1996 b: 29-30).

3.2 Vpliv političnih strank na volitve

Najpomembnejši vidik vpliva političnih strank na volitve je njihova vloga pri kandidiranju. Stranke imajo namreč pravico, v nekaterih političnih sistemih celo izključno pravico, da postavljajo kandidate za člane predstavniškega telesa. Čeprav formalno izbirajo med kandidati, ki so jih postavile stranke, izbirajo volivci dejansko le med političnimi strankami, saj jim je odvzeta možnost, da bi sami odločali, katere osebe jih bodo predstavljale. To velja seveda zlasti v proporcionalnem volilnem sistemu (Grad, 2000 b: 37).

3.3 Vpliv političnih strank na stabilnost in delovanje države

Delovanje strank sicer oblikuje dejansko delovanje zakonodajne in izvršilne veje oblasti v vseh sistemih organizacije državne oblasti, vendar ima najmočnejši vpliv ravno v parlamentarnem sistemu. Vsekakor je za uspešno delovanje parlamentarnega sistema potrebnih več strank, ki se menjavajo na oblasti.

Parlament, v katerem je večje število političnih strank, ima lahko pogosto težave z lastnim delovanjem, ki je pogosto neučinkovito. Zlasti je v takem položaju težko oblikovati vlado, katere usoda je odvisna od spreminjajočih se razmer v parlamentu.

Vpliv političnih strank na delovanje parlamenta je seveda zelo odvisen od položaja in delovanja opozicije v njem. Opozicijo v parlamentu tvorijo parlamentarne politične stranke, ki niso v vladi in ki zato praviloma vladi tako ali drugače nasprotujejo (Grad, 2000 b: 57-58).

Kar zadeva delovanje političnih strank v slovenskem državnem zboru, lahko ugotovimo, da poteka v glavnem v običajnih okvirih delovanja strank v parlamentu. Pa vendar sta pogosta zlasti dva pojava, ki sicer nista običajna v sodobnih parlamentarnih demokracijah. Gre zlasti za pojav prestopanja iz ene stranke v drugo in pa za razmeroma nepredvidljivo glasovanje poslancev posamičnih strank, ki izstopa od pričakovanega in tako zapleta delo državnega zbora in odnose med strankami. Paradoksalno pri tem je, da je takšno ravnanje nedvoumno v skladu z zamisljivo svobodnega poslanskega mandata, ki je v naši ustavi izrecno določen (82.

člen)³. Na drugi strani pa je res, da sodobni parlamenti ne morejo normalno delovati brez jasnejših razmerij med političnimi strankami in predvidljivosti strankarskih delovanj.

Vzrok za te pojave je po vsej verjetnosti treba iskati v tem, da slovenski politični prostor očitno še ni do kraja profiliran in se zato ves čas razvija, poslanci pa še vedno iščejo v njem svoje mesto. Gotovo pa je pri tem pomemben tudi najbolj splošen razlog za tako stanje, namreč pomanjkanje demokratične tradicije nasploh in še posebej tradicije strankarskih delovanja v parlamentu (Grad in drugi, 1996: 309).

3.4 Vpliv političnih strank na oblikovanje vlade

Dejansko oblikovanje vlade je seveda odvisno predvsem od strankarske sestave parlamenta. Če ima v parlamentu ena sama stranka večino svojih poslancev, je praviloma oblikovanje vlade enostavno in učinkovito. Vodja stranke dobi mandat in oblikuje vlado iz pripadnikov svoje stranke, vse drugo je zgolj formalnost. Če je vladna koalicija sestavljena iz dveh ali več strank, še posebej če je sestavljena iz večjega števila strank, pa je postopek oblikovanja vlade v praksi bistveno bolj zapleten. Odvisen je namreč v celoti od volje političnih strank in njihove pripravljenosti in sposobnosti skleniti dogovor o koaliciji strank za ustanovitev in delovanje skupne vlade, o razdelitvi funkcij v vladi itd. V takem primeru dobi mandat za sestavo vlade navadno vodja stranke, ki ima v parlamentu med vsemi strankami največje število poslancev, ki pa mora pridobiti k sodelovanju toliko drugih strank, da imajo skupaj večino poslancev v parlamentu in so pripravljeni oblikovati skupno vlado z njim na čelu. Če na noben način ne pride do oblikovanja vlade oziroma nobena vlada ne dobi zaupnice, je edini izhod v razpustitvi parlamenta in novih volitvah parlamenta, ki lahko politično strankarsko strukturo parlamenta bolj ali manj spremenijo in olajšajo tudi oblikovanje vlade (Grad, 2000 b: 130).

³ 82. člen – poslanci: Poslanci so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

3.5 Opozicija

Oblikovanje politične volje v demokratični ureditvi poteka v obliki govora in protigovora. Poleg vlade, ki predstavlja pozicijo, je za protigovor v demokratični politiki nujna opozicija (Lukšič v Zajc, 1993: 137).

V političnem izrazoslovju je opozicija predvsem nasprotovanje oz. odpor proti določeni politični usmeritvi, določenemu političnemu programu. Opozicijske stranke in podobne organizacije so tiste, ki so opredeljene proti obstoječi oblasti oz. proti vladni politiki. Parlamentarno opozicijo tvorijo stranke, ki v parlamentu ne podpirajo vlade, marveč kritično ugovarjajo njeni politiki. Opozicija je lahko kooperativna, kar pomeni, da je z vlado oz. z vladajočimi strankami v določeni meri in pod določenimi pogoji pripravljena sodelovati; lahko pa je tudi radikalno nasprotujoča in nenaklonjena vsemu, kar zastopajo in počno vladni dejavniki. Optimalna vloga opozicije v normalnem pluralnem parlamentarnem sistemu je v tem, da nadzira celotno delovanje vladajočih struktur, hkrati pa se pripravlja, da bo v primeru priložnosti in potrebe sama prevzela oblast in s tem prenehala biti opozicija (Sruk, 1995: 227).

3.5.1 Vrste opozicij

- Glede na prostor delovanja jih delimo na "parlamentarno" in "izvenparlamentarno" opozicijo. Še v šestdesetih je veljala delitev na opozicijo iz principa, ki se zavzema za spremembo družbenopolitične ureditve, teži k izključevanju političnih tekmecev in skuša za vsako ceno obdržati oblast in na demokratično opozicijo, ki je v primeru volilne zmage pripravljena priznati nasprotnim strankam vse pravice in jim prepustiti oblast.
- Delitev na "konstruktivno" in "destruktivno" opozicijo. Medtem ko se prva skuša uveljaviti z alternativnimi predlogi, se druga uveljavlja z načelnim nasprotovanjem vladnim predlogom in brezkompromisnimi napadi na njene politike.
- Razlikovanje "kompetitivnega" in "kooperativnega" tipa opozicije. Seveda v nobenem političnem sistemu delovanje opozicije ne obstoji samo iz tekmovanja z vladajočo politiko, marveč tudi iz sodelovanja z njo. Če se volitev udeležujeta samo dve stranki, sta med sabo povsem kompetitivni, saj ena pridobiva oziroma izgublja na račun druge (Bibič v Kranjc in Strmčnik, 1991: 55-56).

- Podobna delitev je tudi na opozicijo s konfrontacijo in opozicijo s posvetovanje. V prvem tipu sistematično glasuje proti vladnim predlogom. V drugem primeru pa uporablja pogajanja s strankami koalicije in se zavzema za kompromis. Takšna opozicija navadno v parlamentu glasuje za predloge, pri katerih pripravi sodeluje.
- Poleg tega se opozicijo razvršča tudi glede na "lojalnost" in "nelojalnost" (Kobal, 2003: 33-34).

3.5.2 Položaj opozicije

Vloga opozicije je v vsaki državi odvisna od vrste volilnega sistema. Večinski sistem generira dvostrankarstvo medtem ko proporcionalni večstrankarstvo. V prvem si pozicijski oz. opozicijski status bolj ali manj pogosto izmenjujeta najmočnejši politični stranki. Večinski volilni sistem opozicijo sili v povsem kompetitivno obnašanje nasproti poziciji. V dvostrankarskem sistemu je običajno položaj opozicije močnejši kot v večstrankarskem, saj je v slednjih opozicija razpršena med več političnih strank. Velja tudi, da proporcionalni volilni sistem v večji meri kot večinski ali mešani sili opozicijske stranke v kooperativne koalicijske odnose s pozicijo (Šurla, 2003: 70).

V večstrankarskih parlamentarnih državah je opozicija manj monolitna kot vlada. Prav tako je opozicija praviloma nehomogena, ker jo tvorijo stranke, ki niso v vladni koaliciji.

3.5.3 Percepcija opozicije v javnem mnenju

Slovensko javno mnenje je bilo v tranzicijskih letih do politike neprizanesljivo. Javnost pa tudi mediji za zahodne demokracije povsem običajne parlamentarne spopade med opozicijo in pozicijo pogosto še vedno pojmujejo kot nepotrebno prepiranje, zdraharstvo in destrukcijo, ne pa kot povsem običajno demokratično igro, ko se v predstavniškem telesu na miren in organiziran način sooča in razrešuje spekter najrazličnejših družbenih interesov in konfliktov (Šurla, 2003: 72).

Z izpeljavo večstrankarskih in svobodnih volitev spomladi leta 1990 je svojo vlogo v političnem sistemu Slovenije, tedaj še ene od jugoslovanskih republik, dobila tudi opozicija. Opozicijske stranke, zbrane v koaliciji Demos, so na prvih demokratičnih volitvah prejele večino glasov in oblikovale vladno koalicijo, parlamentarno opozicijo pa so oblikovale

stranke naslednice družbenopolitičnih organizacij starega nedemokratskega režima (Šurla, 2003: 52).

Če na koncu povzamemo, je delo opozicije nadzor in kritika vlade, predstavljanje stališč in mnenj, ki jih pozicija spregleda ali zapostavlja, in oblikovanje alternativ vladnim politikam.

Predčasna zamenjava oblasti pa je najmočnejši kazalec moči vsake opozicije (Šurla, 2003: 81).

4. VLADA

Nova ustavna ureditev je z uveljavitvijo načela delitve oblasti in parlamentarnega sistema uvedla povsem drugačen položaj in drugačno organizacijo izvršilne oblasti. To po novi ureditvi opravlja vlada kot dejanski nosilec izvršilne oblasti, medtem ko se po tradiciji parlamentarnih sistemov tudi pri nas šteje predsednik republike kot nominalni šef izvršilne oblasti.

Vlada je kolegijski državni organ, torej organ, ki ga sestavlja več članov. Število članov sodobnih vlad je zelo različno, pri čemer samo zelo v grobem velja, da imajo manjše države manj številne vlade in večje obratno (Grad, 2000 b: 279-280).

Vlade⁴ so v središču političnega življenja. V nasprotju s skoraj vsemi drugimi institucijami so to dokaj kompaktna telesa, katerih pogledi in izjave so ponavadi dobro propagirane. Ker so vlade ponavadi relativno majhne in očitne, si jih lahko zamišljamo kot skupine, ki imajo skupen cilj in delujejo kot team. Dejansko pa niso tako enotne in njihove razlike so lahko zelo velike in tudi javno izražene. Vendar pa pojem enotnosti vlade ni v celoti nerealen. To je pravzaprav značilnost, za katero težijo mnoge vlade. Cilj je dajati vtis dobro naoljenega učinkovitega mehanizma, ki lahko vodi državo proti njeni prihodnosti (Brezovšek v Zajc, 1993: 123).

V vsakem primeru je vlada politično telo, ki uresničuje politiko stranke oziroma koalicije strank, ki oblikujejo vlado, tako da jo preliva v svoje oblastno delovanje. Sprejeto politiko vlada uveljavlja prek svojih zakonskih in drugih predlogov, ki jih daje parlamentu, in pa v okviru svoje izvršilne funkcije (Grad in drugi, 1996: 149).

⁴Vlada; najvišji kolegialni izvršno-upravni organ določene države .

Vlada(nje) je področje, strategije, tehnike in postopki, s katerimi stranke na oblasti poskušajo izpeljati določene programe in s pomočjo katerih so vzpostavljene številne povezave med pričakovanji posameznikov in skupin in delovanjem vlade (oblasti).

4.1 Oblikovanje vlade

Vlada se v parlamentarnem sistemu praviloma oblikuje tako, da šef države (predsednik republike, monarh) podeli mandat za sestavo vlade vodji tiste politične stranke, ki je na volitvah dobila večino v parlamentu, oziroma vodji ene od strank, ki tvorijo strankarsko koalicijo, ki ima večino v parlamentu. Mandatar sestavi vlado in običajno predloži predlog članov vlade v imenovanje šefu države, ki ga zgolj formalno potrdi oziroma imenuje predlagane člane vlade. Mandatar se z vlado predstavi v parlamentu, ki mu mora izreči zaupnico, da lahko vlada začne delovati. Ta postopek se tradicionalno imenuje investitura. Zaupnica kot podlaga za začetek opravljanja funkcije vlade je značilen institut parlamentarnega sistema in jo poznajo ustavne ureditve, ki jih štejemo med klasične parlamentarne sisteme. V nekaterih drugih inačicah parlamentarnega sistema pa to ni potrebno, ker je investitura nadomeščena z drugimi sredstvi zagotovitve podpore parlamenta vladi. Tak primer je zlasti nemška ureditev, kjer parlament izvoli predsednika vlade, zaradi česar investitura ni več potrebna (Grad, 2000 a: 4-7).

4.2 Vrste vlad

V državah pluralne parlamentarne demokracije se lahko pojavijo naslednji tipi vlad:

- Homogena vlada, ki je mogoča predvsem v državi, v kateri funkcionira dvostrankarski sistem, ki ga proizvaja večinski sistem volitev in mu omogoča stabilnost;
- Koalicijska vlada, ki jo sestavljajo stranke, ki tvorijo večjo ali manjšo vladno koalicijo in so nujna posledica proporcionalnega sistema. Te vlade so nestabilne, šibke in kratkotrajne;
- Koncentracijska vlada, ki jo sestavljajo vse stranke ali vsaj velika večina strank, če je določena država hudo ogrožena;
- Nevtralna oziroma uradniška vlada ali t. i. tehnokratska vlada, ki se formira na nestranski osnovi s kako posebno nalogo ali v kakem predhodnem obdobju in je sestavljena iz strokovnjakov;
- Vlada v senci, ki jo imenuje in oblikuje opozicijska stranka (Sruk v Robnik, 2001: 19).

4.2.1 Način oblikovanja vlad

- **VEČINSKE VLADE:** Dejansko oblikovanje vlade je seveda odvisno predvsem od strankarske sestave parlamenta. Če ima v parlamentu ena sama stranka večino svojih poslancev, je praviloma oblikovanje vlade enostavno in učinkovito. Vodja stranke dobi mandat in oblikuje vlado iz pripadnikov svoje stranke. Če je vladna koalicija sestavljena iz dveh ali več strank, še posebej če je sestavljena iz večjega števila strank, pa je postopek oblikovanja vlade bolj zapleten. Temeljni predpogoj združevanja strank je doseganje zanesljive večine. Odvisen je namreč v celoti od volje političnih strank in njihove pripravljenosti in sposobnosti skleniti dogovor o koaliciji strank za ustanovitev in delovanje skupne vlade, o razdelitvi funkcij v vladi itd. V takem primeru dobi mandat za sestavo vlade navadno vodja stranke, ki ima v parlamentu med vsemi strankami največje število poslancev, ki pa mora pridobiti k sodelovanju toliko drugih strank, da imajo skupaj večino poslancev v parlamentu in so pripravljene oblikovati skupno vlado z njim na čelu. Če mu to ne uspe, mora vrniti mandat za sestavo vlade šefu države in ves postopek se začne znova.
- Če se tudi po več takih poskusih vlada ne oblikuje, se včasih oblikuje t. i. **MANJŠINSKA VLADA**, ki pa je le izhod v sili in navadno ne traja dalj časa. Nastane tudi v primeru, da se večinska vlada zaradi izstopa ene ali več strank spremeni v manjšinsko.
- Včasih se v takem primeru oblikuje t.i. **TEHNOKRATSKA VLADA**, ki ni oblikovana po prej opisanih političnih strankarskih kriterijih, temveč je sestavljena iz strokovnjakov, in je navadno tudi zgolj prehodnega značaja. Če na noben način ne pride do oblikovanja vlade, oziroma nobena vlada ne dobi zaupnice, pa je edini izhod v razpustitvi parlamenta in novih volitvah parlamenta, ki lahko politično strankarsko strukturo parlamenta bolj ali manj spremenijo in olajšajo tudi oblikovanje vlade.
- **KOALICIJSKA VLADA**, v kateri sodelujejo predstavniki dveh ali več strank, ki zastopajo skupne interese v vladi.
- **VLADA V SENCI**, ki jo imenuje opozicijska stranka, ki pričakuje zmago na volitvah (Kobal, 2003: 19-19).

Med samimi vladami obstajajo velike razlike, tako po sestavi, notranji organizaciji, mehanizmih izbiranja, trajanja in moči. Dejstvo pa je, da jih ljudje ocenjujejo predvsem po njihovih rezultatih oziroma posledicah (Brezovšek v Robnik, 2001: 19).

4.3 Funkcije vlad

Najbolj značilni funkciji vlad v parlamentarnih sistemih sta politična funkcija in upravna funkcija. V okviru prve vlada deluje v razmerju do parlamenta, v okviru druge pa skrbi za izvajanje zakonov in drugih predpisov, ki jih sprejme parlament (Robnik, 2001: 25).

Funkcije vlade izhajajo iz njene vloge v upravnem sistemu. Vlada je namreč politični organ državne uprave in je po svojem položaju nekakšen vmesnik med zakonodajnim organom in državno upravo (Kobal, 2003: 24).

Po zakonu je vlada organ izvršilne oblasti in najvišji organ državne uprave Republike Slovenije (1. čl. Zakona o vladi). Iz tega izhajata dve osnovni skupini njenih funkcij (Robnik, 2001: 26).

Funkcije vlade kot organa izvršilne oblasti:

- V skladu z ustavo, zakoni in drugimi akti državnega zbora določa, usmerja in usklajuje izvajanje politike države;
- Izdaja predpise in sprejema druge pravne, politične, ekonomske, finančne, organizacijske in druge ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev razvoja države in za urejenost razmer na vseh področjih iz pristojnosti države;
- Predlaga državnemu zboru v sprejem zakone, državni proračun, nacionalne programe, ratifikacijo mednarodnih pogodb in druge splošne akte, s katerimi se določajo načelne in dolgoročne politične usmeritve za posamezna področja iz pristojnosti države;
- S proračunskim memorandumom predstavi državnemu zboru temeljne cilje in naloge ekonomske, socialne in proračunske politike vlade ter globalne okvire celotnih javnih financ za naslednje leto;
- Izvršuje pravice in dolžnosti, ki pripadajo Republiki Sloveniji kot ustanoviteljici zavodov, gospodarskih družb in drugih organizacij;
- Zastopa Republiko Slovenijo kot pravno osebo, kar pomeni, da vlada zastopa državo tudi v različnih pravnih postopkih;

- Upravlja z nepremičninami in drugim premoženjem Republike Slovenije (Robnik, 2001: 26-27).

Funkcije vlade kot najvišjega organa državne uprave:

- Vodenje in usmerjanje državne uprave prek ministrov;
- Nadzorovanje dela ministrov;
- Dajanje ministrom smernice za izvajanje politike in za izvrševanje zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov;
- Skrb za usklajeno izvrševanje nalog ministrstev;
- Urejanje delovnega časa v državni upravi ter sprejemanje organizacijskih, kadrovskih in drugih ukrepov za delo vlade in ministrstev;
- Odločanje o sporih glede pristojnosti med ministrstvi ter med ministrstvi in nosilci javnih pooblastil (Robnik, 2001: 27).

Ferfila pa vladi pripiše naslednjih pet funkcij:

- Alokacijska funkcija, ki pomeni, da mora biti vlada aktivna v funkciji alokacije resursov med produkcijo zasebnih in javnih dobrin in v določitvi asortimana javnih dobrin.
- Informacijska funkcija, v okviru katere je vlada aktivna pri reguliranju sporočil, ki jih morajo proizvajalci sporočiti potrošnikom, saj bi jih brez vladne regulative proizvajalci raje obdržali zase (npr. Napisi o škodljivosti kajenja na cigaretnih škatlicah). Del vladnih dejavnosti je torej organiziran na predpostavki, da so potrošniki in državljani nepopolno informirani in da jim trg določenih informacij pač ni zainteresiran dobavljati. Vladna aktivnost pa presega zgolj zaščito potrošnikov, saj so določene vrste informacij javne dobrine (npr. vremenske informacije, informacije za varno plovbo).
- Stabilizacijska funkcija, ki jo vlada uresničuje z makroekonomskimi politikami. Vlada mora oblikovati takšne ekonomske politike, s katerimi izboljšuje funkcioniranje tržnega gospodarstva in zasleduje cilje polne zaposlenosti, relativne stabilnosti cen, uravnoteženosti plačilne bilance in sprejemljive stopnje gospodarske rasti.

- Distribucijska funkcija, ki pomeni spreminjanje distribucije dohodka, ki jo narekuje trg, v smeri večje enakosti in pravičnosti. Najbolj aktualen je namreč večno odprt problem pravične distribucije, zato lahko rečemo, da so različni vidiki distribucije običajno najbolj kontroverzno vprašanje pri oblikovanju javnih politik.
- Regulativna funkcija, na podlagi katere vlada z regulativnimi politikami v določenih situacijah diktira obnašanje ljudi in biznisa ter izvaja sankcije (npr. z davčno politiko, s cenami itn.) v primeru neupoštevanja tega (Ferfila v Zajc, 1996: 143-151).

Funkcije slovenske vlade torej določa zakon, v ustavi pa niso opredeljene. Njene funkcije po zakonu so torej predvsem izvajanje politike, ki jo določi državni zbor, ter izvajanje zakonov in drugih aktov državnega zbora (Robnik, 2001: 28).

4.4 Vlada v Sloveniji

V normalni parlamentarni ureditvi je seveda jasno, da imajo predsednik vlade in vlada oziroma ministri skupen začetek mandata, da ga predsednik in vlada tudi skupaj končata in da ga lahko prej končajo le posamezni ministri – pri nas pa ni tako. Naša ureditev sicer temelji na načelu delitve oblasti in parlamentarnem sistemu, vendar pa je vanjo vnesenih toliko elementov, ki so obema tuji, da deluje zelo drugače, kot je to normalno v primerljivih ureditvah (Grad, 2000 a: 4-7).

Slovensko vlado⁵ sestavljajo predsednik vlade in ministri (8. člen Zakona o vladi RS).

4.4.1 Oblikovanje vlade v Sloveniji

Kandidata za predsednika vlade predloži državnemu zboru predsednik republike po posvetovanjih z vodji poslanskih skupin, in sicer najpozneje v 30 dneh po konstituiranju državnega zbora. Volitve predsednika vlade se opravijo najbolj zgodaj v 48 urah in najpozneje v 7 dneh po prejemu predloga kandidature. Predlagani kandidat na seji državnega zbora predstavi programske zasnove vlade. Predsednika vlade na tajnem glasovanju voli državni zbor z večino glasov vseh poslancev (najmanj 46). Če kandidat ni izvoljen pri prvem glasovanju, se lahko opravijo ponovne volitve predsednika vlade na podlagi novih kandidatur.

⁵ Temeljni dokumenti, ki urejajo področje delovanja vlade so: 1. Ustava RS; 2. Zakon o Vladi RS; 3. Poslovnik Vlade RS; 4. Sklep o Generalnem sekretariatu Vlade RS; 5. Sklep o uradu predsednika Vlade RS; 6. Zakon o organizaciji in delovnem področju republiške uprave; 7. Zakon o organizaciji in delovnem področju ministrstev; 8. Poslovnik Državnega zbora RS; 9. Kodeks ravnanja javnih uslužbencev.

Kandidature je treba predložiti najpozneje v 14 dneh po dnevu seje, na kateri je bilo opravljeno prvo glasovanje.

Kandidata (novega ali istega) lahko predloži predsednik republike, lahko pa ga predložijo tudi poslanske skupine ali najmanj 10 poslancev. Če je vloženih več kandidatur, se glasuje o vsakem kandidatu posebej. Najprej se glasuje o kandidatu, ki ga je predlagal predsednik republike. Če ta ni izvoljen, se glasuje o drugih kandidatih po vrstnem redu vloženih kandidatur. Če je izvoljen kandidat iz prej vložene kandidature, se o pozneje vloženih kandidaturah ne glasuje. Če ni izvoljen noben kandidat, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve, razen če državni zbor v 48 urah z večino opredeljenih glasov navzočih poslancev ne sklene izvesti ponovnih volitev predsednika vlade. Za izvolitev zadošča že večina opredeljenih glasov navzočih poslancev. Na ponovnih volitvah se glasuje o posameznih kandidatih po vrstnem redu števila glasov, dobljenih pri prejšnjih glasovanjih, nato pa o novih, do volitev vloženih kandidaturah, med katerimi ima prednost morebitni kandidat predsednika republike. Če tudi pri teh volitvah noben kandidat ne dobi potrebne večine glasov, predsednik republike razpusti državni zbor in razpiše nove volitve.

Vir: <http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/oblikovanje-vlade.html>

S tem ko izvoljeni šef vlade predlaga v imenovanje ministre državnemu zboru, se naša ureditev približuje skupščinskemu sistemu, v katerem praviloma samo parlament oblikuje organ, ki opravlja izvršilno funkcijo (Grad, 2000 a: 4-7).

Ko je predsednik vlade izvoljen, mora v 15 dneh po izvolitvi predsedniku državnega zbora predložiti predlog za imenovanje ministrov. Če predsednik vlade v tem času ne predloži sestave vlade, mu lahko državni zbor določi rok, do katerega mora predložiti predlog za sestavo vlade. Če tudi po izteku tega roka ne predloži predloga, državni zbor ugotovi, da je predsedniku vlade prenehala funkcija.

Lista kandidatov za ministre mora vsebovati predpisane podatke, sicer se glasuje samo o imenovanju tistih ministrov, katerih kandidature so v skladu s poslovníkom državnega zbora. Vsak predlagani kandidat se mora predstaviti pristojnemu delovnemu telesu državnega zbora, in sicer najbolj zgodaj v 3 in najpozneje v 7 dneh po predložitvi predloga kandidature. Kandidat mora odgovarjati na vprašanja članov delovnega telesa. Predsednik delovnega telesa takoj, najpozneje pa v 48 urah po predstavitvi, kandidata za ministra pošlje predsedniku državnega zbora in predsedniku vlade mnenje o primernosti kandidatov za ministre. Mnenje za državni zbor ni obvezujoče. Predsednik vlade lahko najpozneje v 3 dneh po prejemu mnenja umakne predlog kandidature in lahko hkrati z umikom kandidature predlaga novega

kandidata. Predstavitev na novo predlaganih kandidatov mora biti opravljena najpozneje v 3 dneh po tem, ko predsednik državnega zbora dobi nov predlog kandidature.

O imenovanju ministrov glasujejo poslanci tako, da glasujejo o listi kandidatov za ministre kot celoti. Glasuje se tajno. Lista je izglasovana, če zanjo glasuje večina poslancev, ki se udeležijo glasovanja. Če lista ni izglasovana, se opravi novo glasovanje o imenovanju ministrov na podlagi nove liste kandidatov za ministre. Predsednik vlade mora predložiti novo listo kandidatov najpozneje v 10 dneh po prvem krogu. Če tudi nova lista ni izglasovana, lahko predsednik vlade predlaga, da se o vsakem kandidatu glasuje posebej. Glasuje se tako, da se na listi obkroži zaporedna številka pred imenom kandidata, za katerega se glasuje. Šteje se, da je vlada nastopila funkcijo, če sta imenovani več kot dve tretjini ministrov, pri čemer se ne všttevajo ministri brez resorja. Predsednik vlade mora v 10 dneh po nastopu funkcije predlagati še neimenovane ministre oziroma obvestiti državni zbor, katere resorje bo začasno, vendar ne za dlje kot za tri mesece, prevzel sam ali jih bo poveril drugemu ministru. Če državni zbor tudi v treh mesecih po nastopu funkcije vlade ne imenuje še neimenovanih ministrov, državni zbor ugotovi, da je funkcija predsedniku vlade in ministrom prenehala.

Vir: <http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/oblikovanje-vlade.html>

Iz napisanega je razvidno, da je predsednik vlade zelo močno vezan na parlament, to pa ima tudi močan vpliv na njegovo politično odgovornost. Hkrati mu to tudi otežuje sestavljanje vladne ekipe po lastni volji in izbiri. S tem pa se zmanjšuje odgovornost predsednika vlade za sestavo in uspešno delovanje vlade, kar ima za posledico tudi manjšo učinkovitost vlade (Robnik, 2001: 23).

Predsednik vlade in posamezni minister lahko odstopita, predsednik vlade pa lahko predlaga tudi razrešitev posameznega ministra. Vladi avtomatično preneha mandat ob koncu mandata državnega zbora, v vmesnem obdobju pa jo je mogoče zamenjati s konstruktivno nezaupnico (ko je na predlog desetih poslancev izglasovan nov mandatar), z zaupnico vladi (vlada sama predlaga glasovanje o zaupnici) in z interpelacijo. Z interpelacijo je tako kot celotno vlado mogoče zamenjati tudi posamezne ministre, če državni zbor na njeni podlagi izglasuje nezaupnico. Vir: <http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/oblikovanje-vlade.html>

Brezvladje pa je v slovenski ureditvi preprečeno z institutom konstruktivne nezaupnice. Državni zbor lahko izglasuje nezaupnico vladi le tako, da na predlog najmanj desetih poslancev z večino glasov vseh poslancev izvoli novega predsednika vlade. Z izvolitvijo novega predsednika vlade je dotedanji predsednik vlade razrešen, s čimer preneha funkcija tudi vsem članom vlade, ki pa morajo opravljati tekoče posle do prisege nove vlade (Grad, 2000 a: 4-7).

4.4.2 Predsednik vlade

Predsednik vlade po zakonu o vladi usmerja in vodi delo vlade. Kot funkcionar predseduje kolegijskemu organu, sklicuje in vodi seje vlade ter predstavlja vlado kot kolegijski organ. Politična vloga pa mu omogoča, da predlaga kandidate za ministre, da predlaga razrešitev posameznih ministrov, da skrbi za enotnost politične in upravne usmeritve vlade ter usklajuje delo ministrov.

Predsednik vlade je praviloma vodja politične stranke, ki je na volitvah osvojila največ mest v parlamentu oz. prejela največ podpore volivcev.

4.4.3 Ministri

Ministri so na eni strani člani vlade kot kolegijskega organa zadolženi za izvrševanje državne politike, na drugi strani pa so predstojniki ministrstev kot strokovnih organov državne uprave. Lahko bi rekli, da ministri predstavljajo vez med politiko (državnim zborom in vlado) in strokovnim segmentom državne uprave (ministrstvom) (Robnik, 2000).

4.5 Dosedanje vlade v Sloveniji

- Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije od 1990 dalje (Alojz Peterle, predsednik izvršnega sveta skupščine RS – izvoljen 16/5-1990)
- Vlada Republike Slovenije od 1992 dalje (dr. Janez Drnovšek, predsednik vlade RS – izvoljen 22/4-1992)
- Vlada Republike Slovenije od 1993 dalje (dr. Janez Drnovšek, Predsednik Vlade RS – izvoljen 12/1-1993)
- Vlada Republike Slovenije od 27. februarja 1997 do 7. junija 2000 (dr. Janez Drnovšek, predsednik vlade RS – izvoljen 9/1-1997 – preneha funkcija 7/6-2000)
- Vlada Republike Slovenije od 7. junija 2000 do 30. novembra 2000 (dr. Andrej Bajuk, predsednik vlade RS – izvoljen 3/5-2000 – preneha funkcija 30/11-2000)
- Vlada Republike Slovenije od 30. novembra do 19. januarja 2002 (dr. Janez Drnovšek, predsednik vlade RS – izvoljen 16/11-2000 – preneha funkcija 19/12-2002; odstop po izvolitvi za predsednika države, za predsednika vlade imenovan Anton Rop)

- Vlada Republike Slovenije od 2004 dalje (Janez Janša, predsednik vlade RS – izvoljen 9.10. 2004) (<http://www.gov.si/vrs/slo/vlada/dosedanje-vlade.html>).

5. KOALICIJSKO POVEZOVANJE

Glavni akter boja za oblast so politične stranke. V političnem sistemu, kjer obstajata samo dve politični stranki, se problem povezovanja med strankami ne pojavlja. S širitvijo parlamentarizma in razvojem proporcionalnega predstavnštva pa je postalo večstrankarstvo običajno v parlamentarnih demokracijah. S tem pa se je pojavila možnost, da nobena stranka nima zadostne večine, da bi samostojno lahko oblikovala vlado. Takšno stanje pa zahteva oblikovanje parlamentarnih koalicij. Parlamentarne koalicije odražajo razmerja in moč med političnimi strankami, ki to koalicijo gradijo (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

Politične stranke se borijo za politično moč v izvenparlamentarni in parlamentarni areni. Pri tem se med seboj povezujejo pred oziroma po volitvah z namenom oblikovanja večinske koalicije⁶. Uspešnost medsebojnega povezovanja je odvisna od koalicijskega potenciala, ki je odvisen od pripravljenosti na tekmovanje, sprejemanje različnosti, depersonalizacije konfliktov, itd.. Pri koalicijskem povezovanju gre za presojo koristnosti, racionalnosti in sposobnosti graditve konsenza med različno mislečimi (Bizjak, 2003: 40-41).

5.1 Modeli oblikovanja koalicij

V moderni ustavni državi, v kateri je bila parlamentarizmu priznana pravica, da postavlja vlado in se odločitve sprejemajo v skladu z večinskim načelom, je prišlo do priznanja organizirane parlamentarne večine in manjšine oz. opozicije (Zajc, 1993: 111).

Oblikovanje koalicij v državah s parlamentarno ureditvijo na evropskem kontinentu poteka običajno na osnovi ustaljenih in preizkušenih modelov. Povezujejo se programsko sorodne stranke ali tudi raznorodne stranke, ne glede na to, ali pripadajo tradicionalnim strankarskim družinam oz. blokom. V nekaterih državah se brez posebnih težav oblikujejo manjšinske koalicije, ki predpostavljajo podporo posameznih strank ali poslancev opozicije. Manjšinske vlade, okrepljene z neodvisnimi ministri, so začasna rešitev, kadar se stranke, ki pretendirajo na vstop v koalicijo, ne morejo sporazumeti glede delitve moči oz. nadzorovanja ključnih vladnih resorjev (Zajc, 2000: 37-61).

⁶ Koalicija – Začasna politična ali vojaška zveza držav, ki jih združi določena situacija, interes oziroma cilj. Besedo oziroma pojem naj bi začeli uporabljati leta 1972, ko so tako poimenovali zvezo Avstrije in Prusije proti revolucionarni Franciji. – Poleg tega mednarodnopolitičnega pomena besede obstaja še notranjepolitični pomen: da bi dosegle določeni skupni smoter, se povežejo politične stranke; pogosto gre za to, da več parlamentarnih strank poskuša udejanjiti vladno koalicijo. Stranke, ki hočejo formirati vlado, se dogovarjajo; če se dogovorijo, podpišejo koalicijsko pogodbo. Seveda je takšna povezava začasna, časovno omejena.

Med modeli oblikovanja koalicij so znani:

- **"Koalicija najmanjših razlik" ("minimal range coalition")** – Ta model oblikovanja koalicij predpostavlja, da je lažje oblikovati in vzdrževati koalicijo med strankami, ki imajo podobne cilje in si niso preveč oddaljene na lestvici, ki stranke razporeja od levice do desnice;
- **"Minimalne večinske koalicije" ("minimal winning coalitions")** – To pomeni, da lahko koalicijo oblikujejo katerekoli stranke, ki so razporejene na lestvici od levice do desnice in so hkrati "minimalne" v tem smislu, da ne vključujejo nobene stranke, ki ni nujno potrebna za doseg večine. V tem primeru so stranke ne glede na njihovo mesto na lestvici formalno izenačene in so med njimi možne vse povezave;
- **"Minimalno povezane večinske koalicije" ("minimal connected winning coalitions")** – Ta model oblikovanja koalicij izhaja iz domneve, da je verjetnejša tista koalicija, ki se oblikuje iz programske sorodnih strank, vendar ne vključuje nobene nepotrebne stranke, ki bi presegala ta okvir (to pomeni, da so v tako koalicijo lahko vključene tudi nepotrebne stranke, v kolikor zagotavljajo povezanost koalicije) (Drago Zajc, Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanja Slovenskega parlamenta: v Problemi konsolidacije demokracij, Politološki dnevi Ankaran '93, Ljubljana 1993, str.13-14);
- **"Široke" ("oversized") ali "velike" ("grand coalitions") koalicije** – Ta tip koalicije se pojavi v primeru večjih notranjih napetosti ali zunanje nevarnosti. Vključuje večino ali vse stranke (Zajc, 2000: 37-61).

5.2 Medstrankarsko pogajanje pri oblikovanju vladnih koalicij

V koalicijskih vladah se odražajo pogajalska načela in uspehi sodelujočih strank. Politične stranke imajo med sabo nasprotujoča oziroma različna mnenja. Preko pogajanj si poizkušajo priboriti čim več ugodnosti oziroma mest, prek katerih lahko pozneje izvajajo svojo politiko.

Pri sklepanju koalicij gre za dva principa delovanja:

- pogajanje med možnimi koalicijskimi partnerji ter
- imenovanje oz. razdelitev resorjev med koalicijske partnerje

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.2.1 Medstrankarsko pogajanje

Konflikti interesov znotraj vladajoče koalicije ustvarjajo potrebo po medstrankarskem pogajanju in sklepanju kompromisov.

Pogajanja o oblikovanju vlade se lahko odvijajo kjerkoli so akterji, ki bi s sklenitvijo koalicijske pogodbe pridobili več kot v primeru, če koalicijske pogodbe ne sklenejo. Te pogodbe se ponavadi nanašajo na razdelitev političnih mest, ugodnosti in na prioritete pri izvajanju politik. Medtem ko je mesto predsednika vlade praviloma rezervirano za zmagovalno stranko volitev, pa so možnosti razdelitve preostalih mest in ugodnosti ogromne. Stranke, ki se pogajajo, imajo različne preference kar se tiče razdelitve, zato se lahko marsikdaj zgodi, da koalicijska pogajanja ne uspejo. V drugih primerih pa so koalicije sestavljene vendar pozneje zaradi nesoglasij ali razočaranja zaradi neizpolnitve pričakovanj razpadejo

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.2.2 Težave pri medstrankarskem pogajanju

Koalicijska pogajanja so zelo pomembna faza konstruiranja bodoče koalicije. Veliko težav, ki se ob tem vedno znova pojavljajo, izhajajo iz bistvenih značilnosti same situacije:

1. Omejene informacije
2. Nezmožnost izvajanja sporazumov

1. Omejene informacije

Vsakršno dogajanje med mandatom vlade je zelo težko napovedati, zaradi česar je sestaviti celostno koalicijsko pogodbo zelo težko. V večini držav je že sam čas trajanja koalicij oziroma vlad negotov. Nasploh so zahteve, ki jih mora vlada upoštevati tako raznovrstne in nepredvidljive, da so taki sporazumi zelo zahtevna naloga tudi v ugodnih razmerah. Zaradi tega se ob oblikovanju vlade prenesejo pooblastila na ministrstva, katera se vsako ukvarja s svojim področjem

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

2. Nezmožnost izvajanja sporazumov

Eden od razlogov, da stranke, vključene v koalicijska pogajanja, ne dosežejo zastavljenih ciljev, je ta, da so sporazumi težko uresničljivi. Stranke se tega tudi zavedajo. Za razliko od pogodbe v gospodarstvu za koalicijske pogodbe ne obstajajo sodišča, ki bi zagotavljala izvajanje le-teh. Namesto na zunanjo avtoriteto se morajo koalicijski partnerji zanašati na medsebojno usklajevanje.

Poseben problem pri koalicijskem pogajanju pa je tudi čas, v katerem si stranke zagotovijo uresničevanje ugodnosti in političnih mest, pridobljenih v pogajanjih. Če so te ugodnosti razporejene skozi celoten mandat, imajo tudi stranke skozi celoten mandat interes vztrajati v koaliciji. Če pa ena stranka prejme vse ugodnosti že na začetku mandata, ima potem majhen interes, da izpolni svoje obveznosti do drugih koalicijskih partnerjev kasneje. Posledica je lahko preprečitev izvajanja koalicijske pogodbe in s tem tudi destabilizacija koalicije (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.3 Institucionalne rešitve

Težave, s katerimi se srečujejo stranke, vključene v koalicijska pogajanja, so lahko zelo resne, vendar tudi rešljive. Obstajajo tako formalni kot tudi neformalni načini reševanja teh težav.

Neformalni način reševanja se lahko uporabijo, če so pričakovanja strank tako usklajena in razporejena, da zagotavljajo uspešno pogajanje. Vendar pa se stranke, ki vstopajo v koalicijska pogajanja, ne morejo vedno zanašati na to. Zaradi tega je treba poiskati rešitev v drugačnem načinu reševanja težav, v formalnem načinu.

Formalni način reševanja težav pri koalicijskem pogajanju izhaja iz že navedenih problemov medstrankarskega pogajanja, omejenih informacijah in nezmožnosti izvajanja sporazumov (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.4 Koalicijska pogodba

Najbolj splošen način formalnega zagotavljanja spoštovanja in izvajanja koalicijskih sporazumov je koalicijska pogodba, ki jo sklenejo stranke, preden vstopijo v skupno vlado. Koalicijske pogodbe so ponavadi oblikovane z namenom preprečiti nestabilnost vlade in zagotoviti določeno stopnjo koalicijske discipline pri glasovanju v parlamentu in drugih parlamentarnih aktivnostih.

Koalicijske pogodbe imajo različne uporabne vrednosti. Z njimi se stranke vnaprej zavežejo k določenemu načinu delovanja. Na ta način imajo strankarski vodje v rokah orodje, s katerim lahko zagotovijo spoštovanje koalicijske pogodbe. Seveda pa je predpostavka, pod katero stranke vstopajo v taka razmerja, ta, da je vztrajanje v koaliciji dolgoročno za stranko koristnejše kot izstop iz nje.

Poleg tega pa je še ena uporabna vrednost oziroma funkcija koalicijske pogodbe, ki je pomembna. Pogodba predpostavlja zagotavljanje informacij koalicijskim partnerjem, lažjanje komunikacije med njimi in omejevanje konfliktov ter omogočati njihovo razreševanje.

Dejstvo, da koalicijski partnerji sklenejo pogodbo samo po sebi še ne zagotavlja uspeha. Koalicijska pogodba sama zagotavlja določeno mero spoštovanja dogovorjenega, še posebej če je javno objavljena. Večji del njene uspešnosti pa je odvisen od vsebine, ki so specifično opredeljene v pogodbi in od mehanizmov za zagotavljanje izvajanja pogodbe in razreševanje konfliktov znotraj koalicije.

Med koalicijskimi pogodbami obstajajo velike razlike. Končna uspešnost koalicijske pogodbe pa je odvisna od "drobnega tiska"⁷

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

⁷ Kadar ne obstajajo mehanizmi za zagotavljanje izvajanja koalicijskega sporazuma, lahko pride do znotraj-koalicijskih konfliktov. Če stranka A ne upošteva dela pogodbe, lahko to povzroči, da stranka B ne upošteva drugega dela. Ti konflikti lahko eskalirajo, vendar pa so lahko včasih tudi omejeni z t. i. "negative or positive logrolling". "Negativ logrolling" pomeni, da sprejme koalicijska stranka neupoštevanje koalicijske pogodbe s strani druge stranke kot kompenzacijo za neupoštevanje pogodbe z njene strani. S tem se stranki dejansko strinjata, da se okrne prvotna koalicijska pogodba. "Positive logrolling" pa pomeni, da ena stranka v zameno za spoštovanje določenega dela koalicijske pogodbe pričakuje spoštovanje določenega drugega dela koalicijske pogodbe s strani druge stranke.

5.4.1 Nepopolne pogodbe

Politični sistem je zelo kompleksna tvorba. Zato lahko sklepamo, da so koalicijske pogodbe ne glede na njihov obseg, formalnost itd., nezmožne predvideti vse morebitne dogodke, ki se lahko pripetijo med mandatom vlade

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.4.2 Centralizirana nasproti decentralizirani avtoriteti

Čeprav so koalicijske pogodbe verjetno vedno nepopolne, pa lahko ne glede na to vsebujejo sredstva, katerimi se poizkušajo spopasti s to nepopolnostjo.

To se poizkuša doseči z določitvijo pravice zadnje besede. Določi se stranko, ki ima pravico imeti končno besedo o stvareh in dogodkih, ki v koalicijskem sporazumu niso opredeljeni. Pri tem razločujemo med centralizirano avtoriteto in decentralizirano avtoriteto.

V primeru strankarskih koalicij pomeni centralizirana avtoriteta, da je ta pravica zaupana skupini strankarskih vodij, ki sestavljajo koalicijo. Decentralizirana avtoriteta pa pomeni, da je ta pravica zaupana tisti stranki, katera ima nadzor nad določenimi ministrstvi.

Dejansko je ta avtoriteta nekje vmes med centralizirano in decentralizirano (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.4.3 Dejavniki, ki vplivajo na kompleksnost koalicijske pogodbe in izbiro avtoriteto

Kot je bilo omenjeno že prej, izhajajo problemi pri oblikovanju koalicij iz faktorjev, kot so negotovost, različna pričakovanja, nezmožnost nadzorovanja političnega okolja itd. Na podlagi tega lahko ugotovimo, da se bodo oblikovale bolj popolne koalicijske pogodbe, čim nižji so stroški pogajanj. To pomeni, da krajši kot je čas, porabljen za koalicijska pogajanja, bolj kot lahko predvidimo dogajanje in obnašanje strank ter nižji, kot so stroški izvajanja pogodbe, bolj popolna bo koalicijska pogodba.

- Število koalicijskih partnerjev

Bolj kot so pogajanja kompleksna, manj je verjetno, da pride do oblikovanja natančno definirane koalicijske pogodbe. Večje kot je število strank, udeleženih v pogajanja, večji bodo stroški takih pogajanj, v smislu porabljenega časa in ugodnosti, ki si jih lahko

stranke zagotovijo. Tako kompleksne pogajalske situacije povečujejo stroške pogajanj, zaradi česar prihaja do sprejemanja manj natančno definiranih koalicijskih pogodb.

Tako lahko zaključimo, da večje, kot je število koalicijskih partnerjev, manj natančno definirane bodo koalicijske pogodbe.

- Dolžina mandata

Značilnosti koalicijske pogodbe odražajo razmere, v katerih so bile sklenjene. Če je pričakovana "življenjska" doba koalicije kratka, se koalicijskim partnerjem pogosto ne splača porabiti veliko časa in truda za koalicijska pogajanja ter posledično za oblikovanje natančno definirane koalicijske pogodbe.

- Različnost priorit

Bolj kot je koalicija ideološko različna, večja bo centralizacija avtoritete v taki koaliciji. Posledično velja, večje kot je število strank v koaliciji, večja bo centralizacija avtoritete v taki koaliciji ter obratno – manjše kot je število strank v koaliciji, manj centralizirana bo avtoriteta.

Različnost avtoritete pa lahko izhaja tudi iz volilnega boja. Več kot je tekmovalnosti med koalicijskimi partnerji, večja bo potreba po uveljavljanju koalicijske discipline.

- Velikost

Princip velikosti koalicije predpostavlja, da se bodo oblikovale samo "minimal winning size" koalicije. Vendar pa so take koalicije, kjer so ugodnosti, ki jih prejmejo koalicijski partnerji, največje, najbolj občutljive. Taka koalicija lahko razpade oziroma je neučinkovita že, če jo zapusti samo ena stranka oziroma v skrajnem primeru samo en poslanec. Zaradi tega take koalicije od svojih članov zahtevajo največjo stopnjo zavezanosti k izpolnjevanju koalicijske pogodbe.

Nasprotno pa si lahko "velike koalicije" privoščijo, da izgubijo kakšno stranko oz. poslanca. Od članov koalicije zahtevajo tudi šibkejšo zavezanost k izpolnjevanju koalicijske pogodbe.

Manjšinske vlade, imajo zaradi tega, ker morajo iskati podporo za izvajanje politik zunaj koalicije, tendenco k šibkejši zavezanosti k izpolnjevanju koalicijske pogodbe kot "minimal winning" koalicije, a večjo kot "velike" koalicije (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

5.5 Kronologija parlamentarnih volitev in koalicij v Sloveniji

Z izpeljavo svobodnih in večstrankarskih volitev aprila leta 1990 je svojo vlogo v političnem sistemu Slovenije dobila tudi opozicija (Šurla, 2002: 52).

Opozicija prejšnjemu političnemu sistemu se je neformalno oblikovala že v letu 1989 izmed različnih idejnih skupin, ki so nasprotovale enopartijskemu režimu in se zavzemale za vzpostavitev pluralističnega političnega sistema po zgledu drugih zahodnih evropskih držav. Te skupine so se najprej oblikovale kot zveze. Leta 1989 so štiri zveze ustanovile Demokratično koalicijo Slovenije – Demos. Stranke Demosa so skupaj sestavljale enoten opozicijski blok (vanj se ni vključila v prejšnjem sistemu opozicijsko naravnana ZSMS – Liberalna stranka)⁸ (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 25).

Opozicijske stranke so na prvih volitvah prejele večino glasov in zasedle 127 od 240 sedežev v vseh treh zborih ter oblikovale vladno koalicijo. Opozicijo pa so oblikovale stranke naslednice starega režima, ki so že pred prvimi volitvami v državni zbor leta 1992 zopet prevzele oblast ter jo obdržale do volitev leta 2004 z izjemo šestmesečne vladavine premiera Andreja Bajuka v letu 2000. Na volitvah oktobra 2004 pa so oblast zopet prevzele pomladne stranke, stranke kontinuitete pa so prešle v opozicijo.

⁸ Demokratična opozicija Slovenije – Demos se je formalno oblikovala 27. novembra 1989, ko so se predstavniki Slovenske demokratične zveze (SDZ), Socialdemokratske zveze (SDZS), Slovenskih krščanskih demokratov (SKD) in Slovenske kmečke zveze (KZ) sporazumeli o skupnem programu, ki so ga podpisali 4. decembra 1989. V januarju 1990 se je koaliciji pridružila še peta stranka – Zeleni Slovenije. Do volitev v aprilu 1990 so se v Demos vključile še Liberalna stranka, Obrtniška stranka in Sivi panterji kot predstavniki upokojencev (ti so kasneje izstopili).

Tabela 5.5.1: Rezultati volitev v skupščino in državni zbor (v odstotkih dobljenih glasov stranke, ki so prestopile volilni prag).

POLITIČNE STRANKE	1990	1992	1996	2000	2004
SDZ, DEMOKRATSKA STRANKA	9,5	5,1			
ZSMS - Liberalna stranka, LDS - Liberalna demokracija Slovenije	14,5	23,4	27	36,2	22,8
SKZ, SLS - Slovenska ljudska stranka	12,6	8,6	19,3		
SNS - Slovenska nacionalna stranka		10,2	3,2	4,3	6,27
SKD - Slovenski krščanski demokrati	13	14,5	9,6		
SDZS, SDSS, SDS - Socialdemokratska stranka Slovenije	7,4	3,3	16,1	15,8	29,1
ZKS - Stranka demokratične preнове, ZL-SDP; ZLSD	17,3	13,5	9	12,1	10,2
ZS - Zeleni Slovenije	8,8	3,7			
DeSUS			4,3	5,1	4,04
SLS - SKD Slovenska ljudska stranka				9,5	6,82
NSi - Nova Slovenija - Krščanska ljudska stranka				8,6	9,09
SMS - Stranka mladih Slovenije				4,3	
LS - Liberalna stranka	2,1				
SSS - Socialistična stranka	5,3				

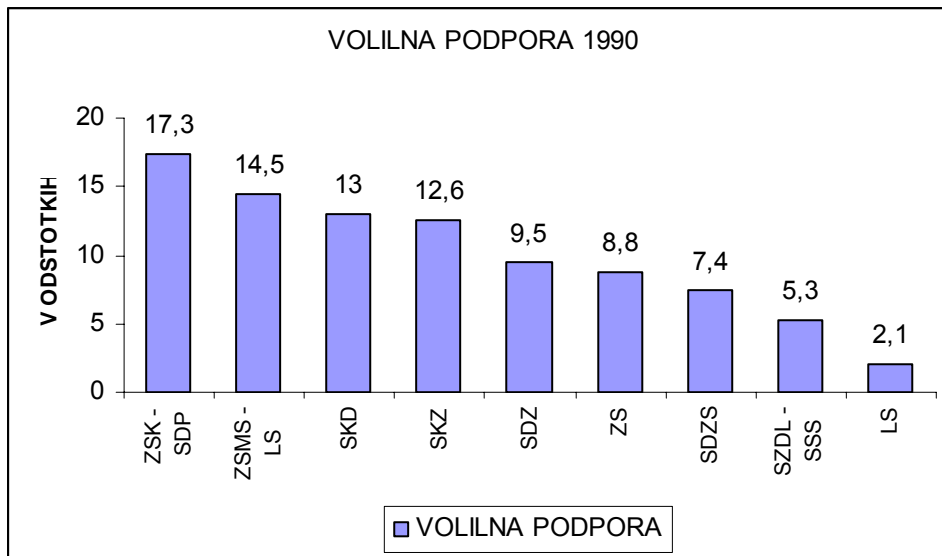
Vir: Šurla, 2003: 71; <http://volitve.gov.si/dz2004>

Volitve leta 1990 so potekale še v tridomno skupščino. Nov volilni sistem je določal neposredne volitve, sicer pa proporcionalni sistem za družbenopolitični zbor in večinski za druga dva zbora – sistem relativne večine za zbor združenega dela in absolutne večine za zbor občin. Prve volitve v samostojni Sloveniji jeseni 1992 so potekale že na podlagi spomladi istega leta sprejete nove volilne zakonodaje, ki je za volitve v državni zbor uzakonila proporcionalni volilni sistem. Na volitvah leta 1992 se je v državni zbor uvrstilo osem strank, ena manj kot na volitvah leta 1990. Na volitvah leta 1996 pa je v državni zbor vstopilo sedem strank. Še več strank, osem, je prišlo v parlament po volitvah leta 2000, medtem ko jih je v parlament prišlo po volitvah leta 2004 sedem (Šurla, 2003: 71-72).

5.5.1 Obdobje od 1990 do 1992

V aprilu leta 1990 so stranke Demosa dobile večino glasov – 54,8 % – na volitvah v najpomembnejši družbenopolitični zbor. Upoštevajoč dejstvo, da so tudi kandidati za druga dva zbora tekmovali v glavnem kot strankarsko opredeljeni ali pa so se opredelili kasneje, je Demos dobil večino tudi v zboru občin, medtem ko je bil v manjšini v zboru združenega dela. V celotni skupščini je imel Demos 127 sedežev od 240.

Graf št. 1: Volilna podpora strankam, ki jim je uspelo priti v skupščino leta 1990

Vir: Šurla, 2003: 81.

To ga je prisililo, da je pri oblikovanju prve vlade, ki je štela 27 članov, vanjo vključil tudi 5 neodvisnih poslancev in tri člane ZKS – SDP. Zmaga Demosa je dokončno odpravila prejšnji nelegitimni politični sistem socialističnega samoupravljanja, hkrati pa omogočila nadaljevanje modernizacijskih in osamosvojitvenih procesov, ki so se deloma že začeli. Volitve so omogočile tudi dokončen prehod v moderni pluralni politični svet (Zajcv Fink – Hafner in Haček, 2001: 26-27).

Prvo slovensko strankarsko koalicijo v modernem smislu – Demos – so oblikovale t. i. "nove" stranke. Takšna koalicija, čeprav ni bila "organska" in je povezovala konservativce in liberalce, populiste in socialne demokrate v obliki demokratične fronte, je bila običajna tudi v drugih evropskih državah, ki so se po drugi svetovni vojni skušale rešiti avtoritarnega sistema in sprožiti proces politične demokratizacije. Njena vloga je bila izredno velika, oblikovala je prvo demokratično vlado, vodila nadaljnji proces demokratizacije ter izvedla osamosvojitve Slovenije. Hkrati je začela izgrajevati moderno kompetitivno ekonomij in sodoben upravno-administrativni sistem (Zajc, Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanja slovenskega parlamenta: v Problemi konsolidacije demokracij, Politološki dnevi Ankaran '93, Lj, 1993, str. 116).

Tabela 5.5.1.1 Zasedba sedežev v tridomni skupščini po prvih demokratičnih volitvah aprila 1990.

	DRUŽBENO- POLITIČNI ZBOR	ZBOR OBČIN	ZBOR ZDRUŽENEGA DELA	SKUPAJ
POZICIJA Demos(SKD, SKZ, SDZ, SDZS, ZS, LS)	47	51	29	127
OPOZICIJA ZSMS-LS, ZKS-SDP, SSS	31	26	17	74
Drugi*		1	34	35
Manjšini	2	2		4
SKUPAJ	80	80	80	240

*Podjetja, društva, združenja, JLA (20), sindikati (7), in gospodarska zbornica (7), krajevna skupnost (1).

Vir: Šurla, 2003: 82.

Mandatarja je predlagala zmagovita stranka koalicije – SKD. Njihov kandidat Jože Pučnik je ponudbo zavrnil, zato je predsedstvo Demosa predlagalo Lojzeta Petrleta na mesto mandatarja za sestavo nove vlade Republike Slovenije (Friš, 2001: 503-535).

Vendar se je ta koalicija, ki je nastala kot zveza različnih, a sorodnih in enakopravnih strank kmalu začela srečevati z resnimi problemi. Pojavljala so se vprašanja spoštovanja enakosti in individualnosti članic, nekatere stranke so skušale pridobiti večji vpliv, nestrinjanje z njihovimi stališči po so opredeljevale kot "levičarske orientacije". Zaradi naraščajočih nesoglasij je bila koalicija Demos razpuščena⁹ (Drago Zajc, Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanja slovenskega parlamenta: v Problemi konsolidacije demokracij, Politološki dnevi Ankaran '93, Lj, 1993, str. 116-117).

Po razpadu Demosa je bilo samo še vprašanje časa, kdaj bo padel tudi Peterletov izvršni svet. To se je zgodilo že 22. aprila 1992, ko je opozicija s pomočjo Demosovih liberalcev uspela izglasovati nezaupnico predsedniku izvršnega sveta Lojzetu Peterletu.

Po izglasovani nezaupnici aprila 1992 je prišlo do oblikovanja prve vlade pod vodstvom Janez Drnovška, katere življenjska doba je bila približno osem mesecev. Bližale so se namreč prve volitve v državni zbor decembra 1992. Koalicijo vladnih strank je sestavljalo pet strank, dve naslednici nekdanjih družbenopolitičnih organizacij LDS in SSS in tri nekdanje Demosove stranke SDSS, DS in ZS, v skupščini pa so jih podpirali tudi poslanci ZL – SDP, in t. i. neodvisni poslanci. Vladajoča koalicija je imela v treh zborih trdno večino. V opoziciji so se znašle štiri nekdanje Demosove stranke SKD, SLS, SDZ – ND in LS. Tako kot opozicija

⁹ Koalicija Demos je bila formalno razpuščena 30. decembra 1991, potem ko svetu Demosa ni uspelo, da bi podpisal novo koalicijsko pogodbo.

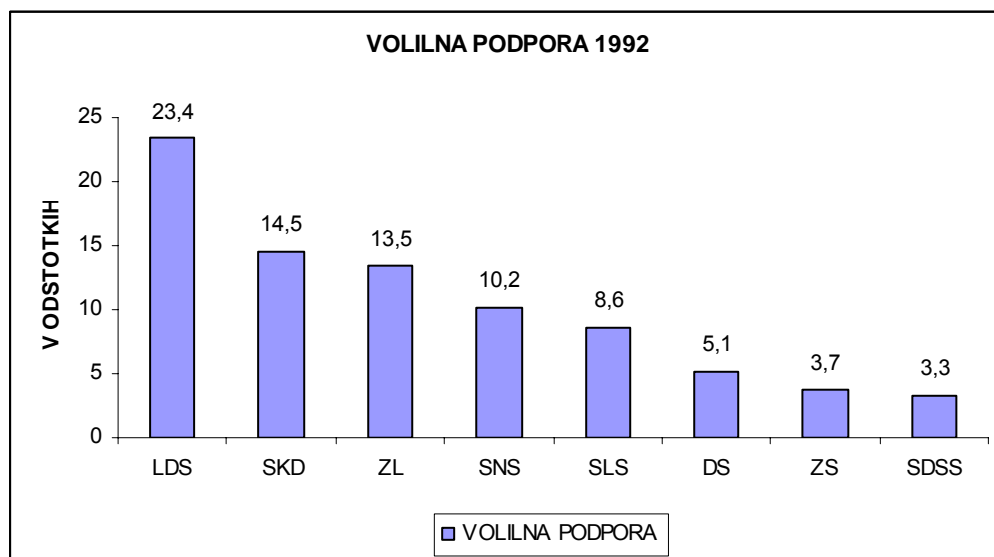
na eni, tudi pozicija na drugi strani ni zaživela v pravem pomenu besede in je uresničila le manjši del svojega programa ter tik pred volitvami razpadla. Naloga prve Drnovškove koalicije je bila po mnenju Draga Zajca (2000, 28) predvsem, da pripravi prve volitve v enodomni državni zbor (Šurla, 2003: 85).

5.5.2 Obdobje od 1992 do 1996

Na drugih volitvah so se poslanci volili že po na novo sprejeti volilni zakonodaji leta 1992, ki je predvidevala, da se poslanci volijo po načelu, da so v državnem zboru sorazmerno zastopani vsi politični interesi (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 28).

Na prvih državnozbornih volitvah je v državni zbor vstopilo 8 strank. Največjo podporo je dobila Liberalno demokratska stranka (bivša ZSMS) 23,4 odstotka, drugi so bili Slovenski krščanski demokrati s 14,5 odstotka. Sledila je Združena lista (nekdanja ZKS – SDP) s 13,5 odstotka. Četrta je bila stranka presenečenja Slovenska nacionalna stranka z 10,2 odstotka, sledila ji je Slovenska ljudska stranka z 8,6 odstotka. Preostale stranke pa so bile še demokrati s 5,1, Zeleni s 3,7 ter Socialnodemokratska stranka s 3,3 odstotka (Šurla, 2003: 86).

Graf št. 2: Volilna podpora strankam, ki so leta 1992 prišle v državni zbor.

Vir: Šurla, 2003: 86.

Na drugih demokratičnih volitvah in prvih v enodomni državni zbor noben od klasičnih strankarskih taborov ni dobil zadostne večine glasov. Glede na to da so največ glasov dobile tri stranke, ki so predstavljale zelo različne "idejne družine" (LDS, SKD, ZLSD), vendar

nobena dovolj, da bi oblikovala koalicijo z idejno sorodnimi strankami, je na koncu prišlo do "velike koalicije", ki so jo sestavljale te stranke, dodatno pa je bila vključena še manjša Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS). Ta koalicija je imela skupaj 55 mest v državnem zboru. Raznovrstna opozicija (SNS, SLS, DS, ZS) pa je imela 33 mest.

Tabela 5.5.2.1 Razmerje med pozicijo in opozicijo v DZ (dec. 1992 – apr. 1994).

	Politične stranke	Št. sedežev v DZ
POZICIJA	LDS	22
	SKD	15
	ZL	14
	SDSS	4
	Skupaj pozicija	55
OPOZICIJA	SNS	12
	SLS	10
	DS	6
	ZS	5
	Skupaj opozicija	33
Narodnosti		2
SKUPAJ		90

Vir: Šurla, 2003:87.

Intenzivni politični procesi so kmalu po volitvah privedli do združevanja slovenskih strank. V marcu 1992 so se tako združile tri parlamentarne stranke, Demokrati, Liberalno demokratska stranka in Zeleni ter ena neparlamentarna stranka Socialisti v novo Liberalno demokracijo Slovenije (LDS). To je število poslancev pozicije povečalo na 63 (Zajc v Fink-Hafner in Haček, 200: 29).

Sestavljalci te "velike koalicije" so se sicer zavedali problema kompatibilnosti strank, vendar so ta problem rešili na najbolj pragmatičen način – z ločenimi sporazumi, ki naj bi bili nemara boljša rešitev kot skupni sporazum. Te ločene pogodbe niso sklenjene z LDS, ampak z mandatarjem kot nekakšnim nosilcem projekta. Glede na to da sporazumi določajo, kaj naj partnerji delajo in tudi česa ne smejo početi, gre za posebno interesnostrateško povezavo. Takšna koalicija naj bi bila po nekaterih mnenjih vseeno "predstopnja povsem normalne koalicije" oz. naj bi omogočala normalno sodelovanje koalicijskih strank (Drago Zajc, Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanja slovenskega parlamenta: v Problemi konsolidacije demokracij, Politološki dnevi Ankaran '93, Lj, 1993, str.118-119).

Vendar delovanje te koalicije ni potrdilo pričakovanj – partnerji so se komaj strinjali o pomembnih vprašanjih in neredko glasovali različno. V posameznih primerih so glasovali skupaj s strankami opozicije (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2000: 140-143).

Po aferi Depala vas je aprila 1994 iz vladne koalicije izstopila SDSS. Po prestopu v opozicijo je imela vladajoča koalicija v parlamentu 59 sedeže, štiri več kot na začetku mandata.

Že takoj na začetku volilnega leta januarja 1996 je prišlo z izstopom ZLSD iz vladne koalicije do okrepitve opozicije. Iz poslanske skupine LDS je v istem obdobju izstopila še ena poslanka (Ljerka Bizjak), kar je opoziciji prineslo še en poslanski sedež. Preostali dve stranki vladajoče koalicije sta imeli v državnem zboru skupaj enako število glasov kot sedem opozicijskih strank (plus ena samostojna poslanka). Kljub tesni večini pa je vlada zaradi številčnosti sicer močne, toda heterogene opozicije zdržala do konca mandata, saj so njene politike podpirali tudi poslanci nekaterih formalno sicer opozicijskih strank (Šurla, 2003:89-90).

Tabela 5.5.2.2 Razmerja med pozicijo in opozicijo v DZ (april 1994) in (jan.1996 – nov.1996)

(april 1994)	Politične stranke	Št. sedežev v DZ
POZICIJA	LDS	30
	SKD	15
	ZL	14
	Skupaj pozicija	59
OPOZICIJA	SNS	3
	SLS	10
	DS	3
	SPS	9
	SDSS	4
	Skupaj opozicija	29
	Narodnosti	
SKUPAJ		90

Vir: Šurla 2003: 89.

(jan.-nov. 1996)	Politične stranke	Št. sedežev v DZ
POZICIJA	LDS	29
	SKD	15
	Skupaj pozicija	44
OPOZICIJA	SNS	3
	SLS	12
	DS	3
	SDSS	4
	SND	3
	SPS	4
	Sam. Poslanka	1
	ZL	14
	Skupaj opozicija	44
	Narodnosti	
SKUPAJ		90

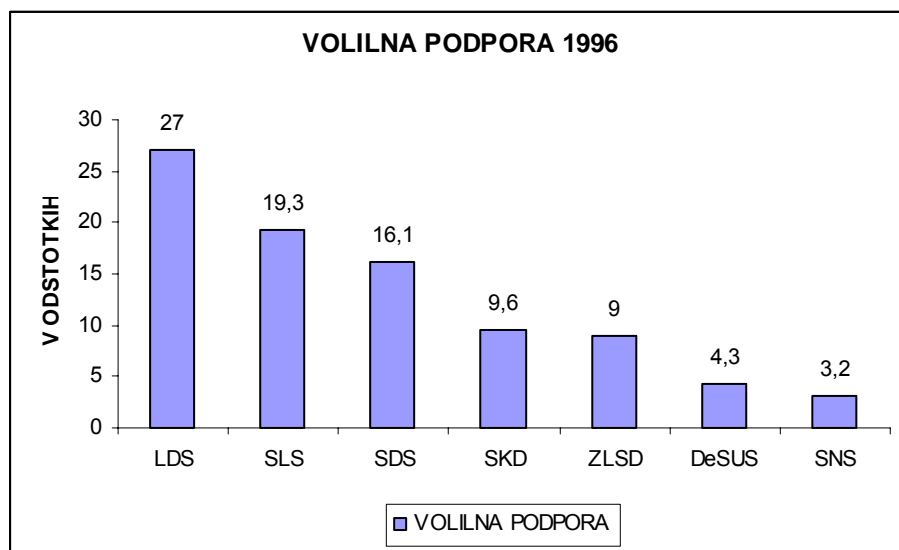
Vir: Šurla, 2003: .90.

T. i. pomladna opozicija je v tem času stopnjevala kritike delovanja druge Drnovškove vlade in izvrševanja politik. Heterogenost strank se je pokazala tudi tik pred volitvami, ko se "pomladne" stranke – opozicijska SDS in SLS ter vladna SKD – niso bile zmožne dogovoriti o oblikovanju predvolilne koalicije. Največji interes za sklenitev predvolilne koalicije je kazala SDS, medtem ko SKD in SLS nad predvolilnim povezovanjem nista bili najbolj navdušeni, saj sta se bali, da bi v primeru, če pomladnemu taboru ne bi uspelo dobiti večine, ne bosta povabljeni na koalicijska pogajanja za sestavo nove vlade, ki bi spet potekala pod mandatarstvom LDS (Šurla, 2003: 91).

5.5.3 Obdobje od 1996 do 2000

Na drugih volitvah v državni zbor leta 1996 so se prerazporedile politične moči strank, ki je deloma ustrezala levo-desni delitvi političnega prostora, vendar je ostajala pomembnejša delitev na "nove" stranke in "stranke kontinuitete". Od treh strank, ki so na prejšnjih volitvah dobile največ glasov, je LDS dobila nekoliko več glasov kot na prejšnjih volitvah – 27 odstotkov – medtem ko je ZLSD doživela upad glasov na 9 odstotkov, SKD pa na 9,6 odstotka. Drugo in tretje mesto je pripadlo strankama, ki sta se prištevali med "nove stranke" in doživeli "meteorski vzpon". SLS je osvojila 19,3 odstotka, SDS pa 16,1 odstotka. Velik upad je doživela tudi SNS, ki je s 3,2 odstotka glasov pristala na zadnjem mestu. Presenečenje teh volitev je bila tipična interesna skupina, Demokratična stranka upokojencev (DeSUS), ki je dobila 4,3 odstotka glasov (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 29-30).

Graf št. 3: Volilna podpora strankam, ki so leta 1996 prišle v državni zbor.

Vir: Šurla, 2003: 92.

Po volitvah se je kazala močna polarizacija političnega prostora, in sicer v delitvi na stranke "kontinuitete" in stranke "pomladi". Stranke pomladi (Slovenski krščanski demokrati, Slovenska ljudska stranka in Socialdemokratska stranka Slovenije) so se po volitvah povezale v pomladno koalicijo, ki je imela točno polovico vseh glasov v državnem zboru, kar je povzročilo mrtvi tek (Bizjak, 2003:47).

Izid volitev in povolilna pogajanja med strankami niso prinesli rezultatov oz. odločitve, kdo bo ostal v opoziciji in kdo bo sestavljal vladno koalicijo¹⁰. Tudi zato ker t. i. Pomladni tabor ni oblikoval predvolilne koalicije, je predsednik Republike Slovenije zaupal mandat za sestavo vlade kandidatu najmočnejše parlamentarne stranke LDS, Janezu Drnovšku. Slednji je bil izvoljen šele dva meseca po volitvah, v začetku januarja 1997, po prestopu poslanca SKD Cirila Pucka. Ta je s kandidatom za mandatarja Drnovškom podpisal poseben sporazum in se v njem zavezal, da bo poleg mandatarja podprl tudi vlado. Po izvolitvi je Janez Drnovšek nadaljeval pogajanja za sestavo nove vladne koalicije in konec januarja sestavil vladno koalicijo štirih strank t. i. kontinuitete – LDS, ZLSD, Desusa in SNS. V opoziciji bi po tem predlogu ostale vse tri t. i. Pomladne stranke. Toda 6. februarja 1997 državni zbor s 45 glasovi za in 45 glasovi proti ni potrdil vlade. Povolilna pogajanja so se vrnila na začetek.

Mandatar je začel nova pogajanja za sestavo vladne koalicije z vsemi tremi "pomladnimi" strankami. SDS in SKD sta bili pripravljene sodelovati le v vladi, v kateri bi imele večino pomladne stranke. V vladne vrste je bila povabljen tudi novinka v parlamentu – Desus. 27. februarja 1997 je državni zbor potrdil vlado Janeza Drnovška, v katero sta bili poleg LDS vključeni še SLS in Desus¹¹. Vse tri stranke so imele v državnem zboru skupaj 50 poslancev (Šurla, 2003: 93-94).

¹⁰ 11. novembra, dan po volitvah, so se v Cankarjevem domu sestali predsedniki treh t.i. pomladnih strank, Marjan Podobnik, Janez Janša in Lojze Peterle. Sklenili so sestaviti vlado, v kateri bo premier Marjan Podobnik, vanjo pa bodo poskušali pritegniti še LDS (t.i. formula 3 + 1). Naslednji dan, 12. novembra, se je predsednik LDS Janez Drnovšek sestel s predstavnikoma Desusa ter predstavnikoma italijanske in madžarske manjšine. Sogovorniki so mu zagotovili podporo. LDS je nato zavrnila ponujeno formulo za oblikovanje vladne koalicije 3 + 1 in predlagala novo 1 + 3, pri kateri bi bil mandatar Janez Drnovšek. 16. novembra sta se prvič po volitvah uradno srečala Marjan Podobnik in Janez Drnovšek. Drnovšek je dejal, da formula 3 + 1 za LDS ni zanimiva. Največja stranka je v naslednjih dneh ponudila novo formulo 4 + 1, ki pa jo je "pomladna" stran zavrnila. V drugi polovici novembra so SLS, SDS in SKD podpisale sporazum o sodelovanju in nadaljevale usklajevalne pogovore v zvezi z oblikovanjem prihodnje vladne koalicije treh "pomladnih" strank. Po konstitutivni seji državnega zbora, 28. novembra 1996, so se srečali predsedniki štirih največjih strank in se dogovorili o skupinah, ki naj bi preverile, ali je med njimi mogoče uskaditi programska izhodišča. 2. decembra 1996 so se "pomladne" stranke dogovorile o delitvi ministrskih resorjev, za predsednika državnega zbora pa predlagale in izvolile Janeza Podobnika. Tri "pomladne" stranke so 27. decembra podpisale koalicijsko pogodbo in si razdelile ministrske resorje. Izrazile so pripravljenost, da jih podpre oziroma se jim pridruži še katera od strank. (Povzeto po tedniku MAG, št. 49, letnik 2, 4. december 1994, strani 12 – 17: Drnovšek išče službo, avtorja Janez Markeš in Jože Biščak; in MAG, št. 10, letnik 3, 5. marec 1997, strani 20 – 23: Pred pomladnim tribunalom, avtor Ivan Puc; v Silvester Šurla, Opozicija in tranzicija, ... , str. 93)

¹¹ Za tretjo vlado Janeza Drnovška je 27. februarja glasovalo 52 poslancev, proti pa 37 poslancev.

Tabela 5.5.3.1 Razmerje med pozicijo in opozicijo v DZ (feb. 1997 – april 2000)

	Politične stranke	št. sedežev v DZ
POZICIJA	LDS	25
	SLS	19
	DeSUS	5
	Ciril Pucko	1
	Skupaj pozicija	50
OPOZICIJA	SDS	16
	SKD	9
	ZLSD	9
	SNS	4
	Skupaj opozicija	38
Narodnosti		2
SKUPAJ		90

Vir: Šurla, 2003: 94.

Tako nastala "pragmatična koalicija" je kljub pogostim nesoglasjem in težavam pri usklajevanju stališč relativno uspešno delovala do pomladi 2000, ko je SLS objavila združitev s sestrsko SKD – stranko v opoziciji (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 31).

Opozicijska SKD je združitev med strankama pogojevala z izstopom ministrov SLS iz tretje Drnovškove vlade. 2. aprila, torej pred združitvenim kongresom, je premier Drnovšek v državni zbor poslal predlog za razrešitev ministrov iz vrst SLS ter predlog za imenovanje njihovih naslednikov, na kar je vezal tudi zaupnico. 8. aprila 2000 je bila v državnem zboru izglasovana nezaupnica predsedniku vlade Janezu Drnovšku.

Takoj po ustanovitvi združene stranke SLS – SKD Slovenske ljudske stranke je v državnem zboru 15. aprila 25 poslancev nove združene stranke in SDS vložilo kandidaturu podpredsednika SLS – SKD Andreja Bajuka za mandatarja prehodne vlade. 28. aprila sta predsednik SLS – SKD Franc Zagožen in SDS Janez Janša podpisala sporazum o koaliciji Slovenija¹². 3. maja je državni zbor v tretjem krogu za mandatarja nove slovenske vlade na

¹² - Opozicijska SDS in SKD sta že pomladi, še pred združitvijo SKD s SLS, sklenili koalicijo Slovenija in se v koalicijskem sporazumu zavezali, da bosta bojkotirali redne jesenske volitve v državni zbor, če bodo potekale po proporcionalnem volilnem sistemu.

- V sporazumu o koaliciji Slovenija, med SLS – SKD in SDS, je bilo določeno, da ta velja v primeru večinskega volilnega sistema. Če ta ne bo sprejet, bo treba sodelovanje med strankama ustrezno prilagoditi novim razmeram. S sporazumom sta se stranki zavezali, da bosta storili vse za čimprejšnje sprejetje in uveljavitev zakona o dvokrožnem večinskem volilnem sistemu. SDS je popustila glede zahteve po bojkotu volitev, če večinski sistem ne bi bil sprejet, SLS – SKD pa pri imenu koalicije. V sporazumu je ostala rešitev, da bosta stranki sporazumno določili skupne kandidate za nastop na volitvah v razmerju 2 proti 1, pri tem pa naj bi bilo najpomembnejše merilo verjetnost izvolitve posameznega kandidata v njegovem volilnem okraju.

tajnem glasovanju izvolil Andreja Bajuka¹³. Državni zbor je Bajukovo vlado potrdil na javnem glasovanju 7. junija 2000, v drugem poskusu (Šurla, 2003: 103-104).

Tabela 5.5.3.2 Razmerje med pozicijo in opozicijo v DZ (jun. 2000 – sep. 2000)

	Politične stranke	št. sedežev v DZ
POZICIJA	SLS - SKD	28
	SDS	16
	Samostojni poslanki*	2
	Skupaj pozicija	46
OPOZICIJA	LDS	25
	ZLSD	9
	DeSUS	4
	SNS	3
	Samostojni poslanec	1
	Skupaj opozicija	42
Narodnosti		2
SKUPAJ		90

* Poslanski skupini Desusa in SNS sta dan po imenovanju Bajukove vlade, 8. junija 2000, iz svojih vrst izključili 2 poslanki, ker sta glasovali za novo vlado premiera Andreja Bajuka.

Vir: Šurla, 2003:110.

Nasprotja znotraj vladajoče pomladne koalicije pa so se začela kazati že zelo zgodaj v odnosu do volilnega sistema, pri čemer se je Socialdemokratska stranka zavzemala za uzakonitev odločbe ustavnega sodišča, po kateri je zmagal večinski volilni sistem, Slovenska ljudska stranka pa je temu predlogu nasprotovala. Do zaostitve v koaliciji je prišlo, ko je vlada sprejela sklep, brez vednosti SLS – SKD, da je obstoječi volilni sistem neveljaven ter za presojo zaprosila Beneško komisijo. Maja 2000 je skupina poslancev podala predlog za spremembo ustave, ki bi uzakonil volilni sistem. Pri glasovanju o ustavnem zakonu se je opoziciji pridružila tudi koalicijska stranka SLS – SKD, kar je pomenilo razpad koalicije Slovenija. Kasneje se je oblikovala nova politična stranka (Nova Slovenija), ki je izšla iz SLS – SKD (Bizjak, 2003: 49).

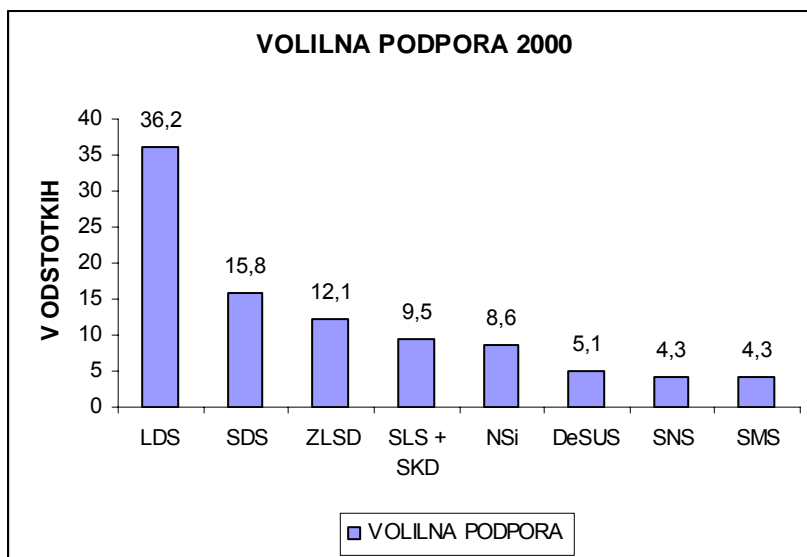
Predsednik SLS – SKD Franc Zagožen je v začetku avgusta predlagal podpis tripartitnega dogovora o delovanju vlade do konca mandata, ki pa je kljub nepodpisanemu sporazumu vseeno opravljala svoje delo do imenovanja naslednje vlade (Šurla, 2003: 111).

¹³ Rezultat glasovanja je bil 46 glasov za in 44 proti.

5.5.4 Obdobje od 2000 do 2004

Na tretjih volitvah v državni zbor 15. oktobra 2000 so bile stranke, ki so sestavljale desnosredinsko koalicijo, povsem poražene – združena stranka SLS – SKD je dobila le 9,5 odstotka glasov in se je uvrstila šele na četrto mesto. Nova Nsi, ki je poleg SDS zastopala najbolj odklonilna stališča do prejšnjega sistema in domnevne kontinuitete in se ji je sicer uspelo organizirati v zelo kratkem času, je dobila 8,6 odstotka glasov. SDS je s 15,8 odstotka glasov ostala približno na istem in zavzela drugo mesto, na tretje mesto pa se je z rahlo povečanim deležem glasov – 12,1 odstotkom – uvrstila ZLSD. Liberalna demokracija je na teh volitvah dobila več glasov kot na katerih koli prejšnjih – 36,2 odstotka. Na petem mestu je s 5,1 odstotka glasov DeSUS, medtem ko sta SNS in nova stranka presenečenja – Stranka mladih Slovenije (SMS) – dobili enak delež glasov, 4,3 odstotka (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2001: 31).

Graf 4: Volilna podpora strankam, ki so leta 2000 prišle v državni zbor.

Vir: Šurla, 2003: 118.

Na državnoborskih volitvah leta 2000 je prišlo do močnega zasuka v korist levo liberalnega bloka. Vzroke za takšen rezultat lahko poiščemo v združevanju in razpadanju političnih strank na polu desnice ter notranja nesoglasja in razpad koalicije Slovenija kar so volivci desnega pola kaznovali z neudeležbo na volitvah.

Mandat za sestavo vlade je dobil dr. Drnovšek, ki je bil izvoljen z 61 glasovi za. Oblikoval je "veliko" koalicijo, v kateri so bile Liberalna demokracija Slovenije, Združena lista socialnih

demokratov, Slovenska ljudska stranka ter Demokratična stranka upokojencev. S Stranko mladih Slovenije pa so podpisali poseben dogovor. Velika koalicija je imela v parlamentu 58 glasov, s Stranko mladih Slovenije pa kar 62, kar je zagotavljalo dvotretjinsko večino (Bizjak, 2003: 51).

Tabela 5.5.4.1: Razmerje med pozicijo in opozicijo v DZ (dec. 2000 – dec. 2002)

	Politične stranke	Št. sedežev v DZ
POZICIJA	LDS	34
	ZLSD	11
	SLS	9
	DeSUS	4
	Skupaj pozicija	58
OPOZICIJA	SDS	14
	NSi	8
	SMS	4
	SNS	4
	Skupaj opozicija	30
Narodnosti		2
SKUPAJ		90

Vir: Šurla, 2003: 119.

Natanko na polovici mandatnega obdobja 2000–2004, ko je bil za predsednika republike izvoljen večkratni premier Janez Drnovšek, je prišlo do razpustitve (odstopa) četrte Drnovškove vlade. Takoj so stekli formalni postopki za oblikovanje nove vlade. Najprej, 11. decembra 2002, je bil za mandatarja s 63 glasovi poslancev na tajnem glasovanju v državnem zboru izvoljen Tone Rop, dotedanji finančni minister, nova Ropova vlada pa je bila v državnem zboru imenovana 19. decembra 2002. Na javnem glasovanju jo je podprlo 54 poslancev.

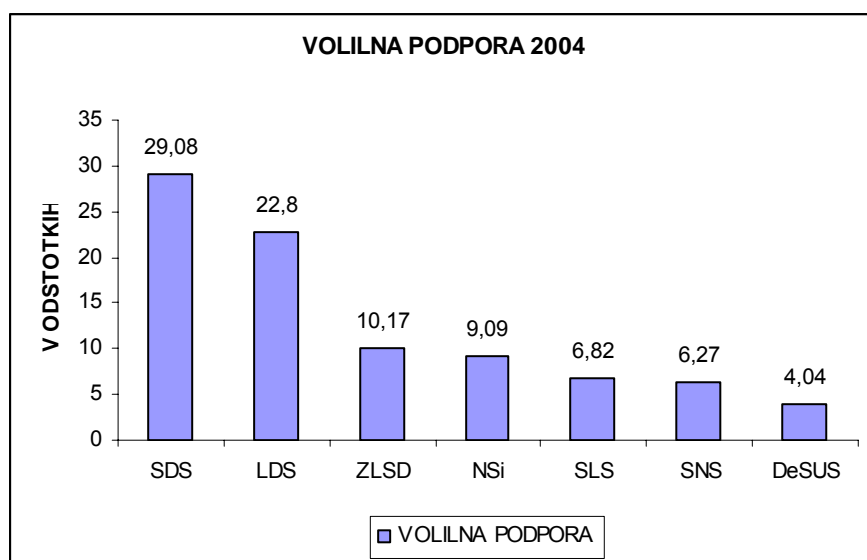
Z nastopom Ropove vlade na političnem prizorišču ni prišlo do bistvenih pretresov. Tako sestava kot številčno razmerje med pozicijo in opozicijo sta ostala nespremenjena. Le Stranka mladih Slovenije je pretrgala posebno pogodbo z največjo vladno stranko, ki je bila sklenjena na začetku mandata konec leta 2000. Vladno koalicijo so še naprej sestavljale štiri parlamentarne stranke (LDS, ZLSD, SLS in Desus) (Šurla, 2003: 127-128).

Ta koalicija je opravljala svoje delo normalno do nekaj mesecev pred volitvami, ko je s koalicije izstopila SLS. Tako okrnjena koalicija je imela še vedno večinsko podporo v parlamentu in je končala svoj mandat.

5.5.5 Obdobje po volitvah 2004

Na volitvah 3. oktobra 2004 je največji delež glasov prvič dobila desnosredinsko usmerjena stranka. Tako je bila zmagovalka SDS z 29,08 odstotka glasov. Na drugem mestu ji je sledila velika poraženka volitev – LDS – z 22,8 odstotka glasov. Stranki, ki sta v primerjavi s prejšnjimi volitvami nekaj podpore pridobili, sta še NSi z 9,09 odstotka podpore ter SNS z 6,27 odstotka podpore. Preostale stranke pa so nekaj podpore izgubile. Tako je ZLSD osvojila 10,17 odstotka glasov, DeSUS se je komaj uspela obdržati v parlamentu¹⁴ z 4,04 odstotka glasov, SLS pa je osvojila 6,82 odstotka glasov.

Graf 5: Volilna podpora strankam, ki so leta 2004 prišle v državni zbor.

Vir: Poročilo o izidu rednih volitev poslancev v državni zbor, Republiška volilna komisija, 60. seja, dne 13. oktobra 2004

Mandat za sestavo vlade je pripadel predsedniku zmagovalne stranke volitev SDS, Janezu Janši, ki tudi v parlamentu dobi podporo. Koalicija se začne oblikovati okrog koalicije Slovenija med SDS in NSi. Slovenska nacionalna stranka, Liberalna demokracija in Združena lista zavrnejo možnost sodelovanja v koaliciji. Ker imajo t. i. desne stranke (SDS, NSi in SLS) v parlamentu samo 45 glasov, povabijo v koalicijo še Demokratično stranko upokojencev, ki povabilo sprejme. Koalicijska pogodba med koalicijo Slovenija, SLS ter DeSUSom je podpisana 23. 11. 2004, 3. 12. 2004 pa je z 51 glasovi za izvoljena tudi nova vlada.

¹⁴ Četrte demokratične, tretje državnozbornske volitve so potekale na podlagi novega volilnega sistema. Državni zbor je 25.7.2000 sprejel ustavni zakon o dopolnitvi 80. člena ustave Republike Slovenije, ki je bil sprejet s 70 glasovi. Ustavni zakon določa štiri odstotni volilni prag za vstop katerekoli stranke v državni zbor

Tabela 5.5.5.1 Razmerje med pozicijo in opozicijo v DZ (po volitvah 3.10.2004)

	Politične stranke	število sedežev v DZ
POZICIJA	SDS	29
	NSi	9
	SLS	7
	DeSUS	4
	Skupaj pozicija	49
OPOZICIJA	LDS	23
	ZLSD	10
	SNS	6
	Skupaj opozicija	39
Narodnosti		2
SKUPAJ		90

Vir: <http://volitve.gov.si/dz2004/indeks.htm>

5.5.6 Povzetek koalicijskega dogajanja od leta 1990 do zadnje koalicije leta 2004

V tranzicijskih državah Srednje Evrope je oblikovanje koalicij zelo zapleteno in naporno, k temu pa sta prispevala nestabilen in na začetku zelo fragmentiran strankarski sistem ter neizkušenost z oblikovanjem koalicij. Prve koalicije so bile praviloma sestavljene iz novih strank, ki so nastale iz različnih skupin in gibanj, ki so nasprotovala prejšnjemu komunističnemu sistemu. Te koalicije so bile izredno uspešne na začetku prehoda v demokracijo, vendar so kmalu razpadle, iz njih pa je nastala množica novih strank.

Podobno kot druge države Srednje Evrope je tudi Slovenija preizkusila različne modele koalicij. Prva je bila koalicija Demos, ki se je oblikovala pred prvimi demokratičnimi volitvami leta 1990 iz novih strank, ki so nasprotovale prejšnjemu sistemu samoupravnega socializma in je dosegla velik uspeh na prvih demokratičnih volitvah leta 1990. Demosovi "načelni koaliciji" je sledila "mala koalicija", ki je nastala po razpustu Demosa in je pripravila nove volitve. Po prvih volitvah v državni zbor leta 1992 se je oblikovala nenavadna "velika koalicija", ki združuje večje stranke, predstavnice vseh treh strankarskih družin – LDS, ZLSD, SKD, SDSS. Po koncu "velike koalicije", z izstopom ZLSD iz nje, in po volitvah v državni zbor v novembru 1996 pride do povezave treh "pomladnih strank", ki skušajo oblikovati vlado. Vendar mandat za sestavo dobi LDS. Nastane t. i. "pragmatična koalicija" dveh strank, ki sta najbližje politični sredini (LDS in SLS). Glede na to, da v tej koaliciji sodeluje tudi tretja manjša stranka – DeSUS – lahko ta tip koalicijskega povezovanja med strankami označimo kot "minimalno povezana" ("minima connected winning coalition"), to je

koalicija med strankami, ki niso daleč vsaksebi na lestvici levo-desno, vendar vključujejo dodatne stranke, ki zagotavljajo najmanjšo možno, a zanesljivo večino (Zajc, 2000: 37-61).

"Pragmatični koaliciji" sledi koalicija Slovenija, ki so jo po izglasovani nezaupnici vladi Janeza Drnovška in po združitvi SLS in SKD oblikovale združena SLS + SKD in SDS. Ta model koalicije je bil najbolj podoben modelu "koalicije najmanjših razlik", saj so ga sestavljale stranke, ki so si bile najbližje na lestvici od politične leve do desnice in so zagotavljale možnost dobrega sodelovanja. Kljub temu pa je ta koalicija kmalu razpadla, vlada pa je normalno delovala do naslednjih volitev, ko pride do zasuka v levo v Slovenskem političnem prostoru. Novo "veliko koalicijo" sestavijo LDS, ZLSD, SLS in DeSUS. Proti koncu mandata se ta koalicija z odhodom poslancev SLS v opozicijo spremeni v "minimalno povezano večinsko" koalicijo, ki normalno opravlja svoje delo do konca mandata.

Po volitvah v oktobru leta 2004 pa pride v Slovenskem političnem prostoru do zasuka v desno. Največ glasov na volitvah namreč dobi SDS in sestavi t. i. "minimalno povezano večinsko koalicijo" med strankami SDS, NSi, SLS in DeSUSom.

Glavni razlog za oblikovanje tako različnih koalicij je najbrž v izredno intenzivnem strukturiranju slovenskega družbenega in strankarskega prostora. Poleg tega slovenskim novim in prenovljenim strankam primanjkuje znanja ne le, kako oblikovati koalicije, jih ohranjati in imeti od njih skupno korist, ampak tudi kako delovati kot vladna večina ali opozicija. Na oblikovanje koalicij vpliva tudi dejstvo, da na Slovenskem ne gre za reparlamentarizacijo kot v nekaterih drugih vzhodnoevropskih državah (Drago Zajc, Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanje Slovenskega parlamenta: v Problemi konsolidacije demokracij, Politološki dnevi Ankaran '93, Lj 1993, str. 120-123).

Čeprav se med strankami koalicije vseskozi kaže pomanjkanje izkušenj parlamentarnega koalicijskega sodelovanja in pragmatizma, so težave pri usklajevanju stališč med strankami koalicije povezane tudi s pomanjkljivimi koalicijskimi sporazumi oziroma ločenimi sporazumi o skupnem sodelovanju strank v vladi (Zajc, 2000: 59-60).

Tako sta imeli pravi koalicijski pogodbi le zadnji dve vladi. Vlada Janeza Drnovška po volitvah leta 2000 in vlada Janeza Janše po volitvah leta 2004.

Tabela 5.5.6.1 Povzetek koalicijskega dogajanja od leta 1990 do zadnje koalicije leta 2004

OBDOBJE	STRANKE KOALICIJE	RAZLOG ZA SPREMEMBO ALI KONEC	PREMIER	MODEL KOALICIJE
16. maj 1990 - 22. april 1992	DEMOS (SKD, SKZ, SDZS, SDZ, LS, ZS)	Konstruktivna nezaupnica (14. 5. 1992)	Lojze Peterle	Načelna koalicija
1992 - 12. jan. 1993	LDS, SSS, (ZL-SDP)*, SDSS, ZS, DS	Traja do prvih volitev v državni zbor	Janez Drnovšek	Mala koalicija
12. jan. 1993 - 27. feb. 1997	LDS, SKD, ZL-SDP (do jan.96), SDSS (do apr. 94)	14. 3. 1994 združitev DS, LDS, ZS, SSS	Janez Drnovšek	Velika koalicija
		6. 4. 1994 izstop SDSS		
		31. 1. 1996 izstop ZLSD		
27. feb. 1997 - 7. jun. 2000	LDS, SLS, DeSUS	Konstruktivna nezaupnica	Janez Drnovšek	Minimalno povezana večinska
7. jun. 2000 - 30. nov. 2000	SLS-SKD, SDS	Traja do tretjih volitev v državni zbor	Andrej Bajuk	Koalicija najmanjših razlik
30. nov. 2000 - dec. 2002	LDS, ZLSD, SLS-SKD, DeSUS	dr. Janez Drnovšek je izvoljen za predsednika države	Janez Drnovšek	Velika koalicija
19. dec. 2002 - 3.12.2004	LDS, ZLSD, SLS, DeSUS	Traja do četrth volitev v državni zbor	Tone Rop	
3.dec. 2004 -	SDS, NSi, SLS, DeSUS		Janez Janša	Minimalno povezana večinska

5.6 Koalicijski potencial

Sodobni parlamenti so sestavljeni iz predstavnikov strank, ki zastopajo najpomembnejše družbene interese. Stranke, ki tekmujejo za podporo volivcev, se v parlamentarnih sistemih, ki temeljijo na proporcionalnem volilnem sistemu, dogovarjajo in povezujejo za doseg svojih ciljev. V ta namen oblikujejo predvolilne ali povolilne koalicije, v katere se sicer lahko vključujejo katere koli stranke, vendar pa so običajnejše koalicije med strankami podobnih političnih programov. Čeprav se je v povojni Evropi ponovno uveljavila delitev na "leve" in "desne" stranke, se pogosto dogaja, da se v koalicije povezujejo stranke brez te tradicionalne meje. Stranke, ki so utrdile svoj položaj v političnem prostoru v dolgih desetletjih, so razvile sposobnosti sodelovanja in oblikovanja skupnih vladnih programov oziroma "koalicijski potencial". Stabilnost in učinkovitost vlad je v večini zahodnoevropskih in skandinavskih državah zagotovljena s pripravljenostjo strank na sodelovanje kljub programskih razlikam. V tem smislu je "koalicijski potencial" strank pomemben element in eden od predpogojev učinkovite institucionalizacije sodobnih parlamentov (Zajc v Fink – Hafner in Haček, 2000: 139).

5.6.1 Analiza koalicijskega potenciala slovenskih strank

Pri analizi koalicijskega potenciala slovenskih političnih strank bom stranke analiziral glede na volitve od leta 1992 do leta 2004. Prvih volitev leta 1990 ne bom upošteval, ker so bile to prve večstrankarske volitve v Sloveniji, motiv strank pa je bil predvsem zamenjava političnega sistema ter osamosvojitve Slovenije.

Pri analizi bom upošteval stranke, ki na volitvah niso dobile relativne večine oziroma tiste stranke, katerim ni bil podeljen mandat za sestavo vlade. Zanimalo me bo predvsem, kolikokrat je določenim strankam uspelo s svojo sposobnostjo sodelovanja in oblikovanja vladnih programov oziroma s svojim koalicijskim potencialom prepričati stranko z mandatom za sestavo vlade ter tako vstopiti v vladno koalicijo.

Tabela 5.6.1.1 Vladne koalicije v Sloveniji (1990–2004)

1992-1996	1996-2000	2000**	2000-2004	2004
LDS/22	LDS/25	SLS-SKD/28	LDS/34	SDS/29
SKD/15	SLS/19	SDS/16	ZLSD/11	NSi/9
ZL/14	DeSUS/5	Samostojni poslanki***	SLS/9	SLS/7
SDSS/4	Ciril Pucko*		DeSUS/4	DeSUS/4
55	50	46	58	49

* Vlada je bila izglasovana po prestopu Cirila Pucka iz SKD.

** Vlada dr. Andreja Bajuka, oblikovana po izglasovani nezaupnici.

*** Poslanski skupini Desusa in SNS sta dan po imenovanju Bajukove vlade, 8. junija 2000, iz svojih vrst izključili 2 poslanki, ker sta glasovali za novo vlado Andreja Bajuka.

Iz zgornje tabele je razvidno kolikokrat so stranke sodelovale v koalicijah:

- NSi: 1 x, po volitvah leta 2004 (stranka se oblikuje po razpadu SLS + SKD leta 2000);
- SKD: 1 x, po volitvah leta 1992 (po združitvi z SLS leta 2000 stranka ne obstaja več kot samostojna);
- ZLSD: 2 x, po volitvah leta 1992 in leta 2000;
- SDS: 2 x, po volitvah leta 1992 in v Bajukovi vladi leta 2000;
- DeSUS: 3 x, po volitvah leta 1996, leta 2000 in leta 2004 (Desus prvič vstopi v parlament leta 1996).
- SLS: 4 x, po volitvah leta 1996, leta 2000, v Bajukovi vladi leta 2000 in leta 2004 (v Bajukovi vladi je udeležena združena SLS + SKD katere del po razpadu stranke oblikuje NSi);

Iz opravljenega pregleda sodelovanja strank v vladnih koalicijah je razvidno, da ima največji koalicijski potencial Slovenska ljudska stranka (SLS), saj je sodelovala v vseh slovenskih vladah po volitvah leta 1992. Na podlagi opravljene analize lahko hipotezo, da ima v preučevanem obdobju največji koalicijski potencial Slovenska ljudska stranka, potrdim.

5.7 Koalicijski pogodbi v Sloveniji (2000, 2004) ter primerjava s teorijo

Na začetku bom analiziral koalicijski pogodbi, ki sta nastali po volitvah leta 2000 in leta 2004. Razlog za to je, da lahko šele od volitev leta 2000 naprej govorimo o pravi koalicijski pogodbi med strankami, ki sodelujejo v koaliciji, ne pa o ločenih sporazumih med strankami. Tako so po volitvah leta 2004 koalicijsko pogodbo sklenile Liberalna demokracija Slovenija, Združena lista socialnih demokratov, SLS + SKD Slovenska ljudska stranka in Demokratična stranka upokojencev Slovenije. Po volitvah leta 2004 pa so vladno koalicijo sestavile Socialdemokratska stranka, Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka, Slovenska ljudska stranka in Demokratična stranka upokojencev Slovenije. Iz tega je razvidno, da so v obeh koalicijah sodelovale po štiri stranke. Razlika je samo v tem, da je leta 2000 Liberalna demokracija Slovenije podpisala še ločen dogovor o sodelovanju s Stranko mladih Slovenije, s čimer si je zagotovila tudi njihovo podporo. Prva koalicija po volitvah leta 2000 je imela v parlamentu 58 sedežev (velika koalicija) poleg tega pa si je z dogovorom o sodelovanju s Stranko mladih Slovenije zagotovila še dodatne štiri sedeže. Druga koalicija, sklenjena po volitvah leta 2004, pa ima v parlamentu 49 sedežev (minimalna povezana večinska) koalicija.

Pri obliki teh dveh koalicijskih pogodb me bodo zanimale predvsem naslednje stvari:

1. velikost koalicijske pogodbe (za to meritev bom uporabil štetje števila besed besedila koalicijske pogodbe);
2. struktura koalicijske pogodbe (prostora v koalicijski pogodbi namenjen delitvi ministrstev, delež prostora v koalicijski pogodbi namenjen delitvi kompetenc, delež prostora, namenjenega splošnim proceduralnim pravilom in delež prostora, namenjenega specifičnim proceduralnim pravilom).

1. Primerjava koalicijskih pogodb glede na velikost

Tabela 5.7.1 Velikost koalicijskih pogodb po volitvah leta 2000 in 2004

	VOLITVE 2000	VOLITVE 2004
ŠTEVILO STRANI	100	63
ŠTEVILO BESED	32.399	27.876

Iz zgornje tabele je razvidno, da je koalicijska pogodba po volitvah leta 2000, čeprav je bila sklenjena med istim številom koalicijskih partnerjev veliko večja kot koalicijska pogodba sklenjena po volitvah leta 2004. Glede na to da je bila prva koalicijska pogodba sklenjena med strankami, ki so v parlamentu razpolagale z udobno večino (velika koalicija), bi bilo smiselno pričakovati, da bo taka koalicijska pogodba manjša po obsegu, kajti taka koalicija si lahko privoščiti, da izgubi katerega od svojih partnerjev in še vedno deluje normalno. Slovenski primer je v tem primeru odmik od teorije.

2. Primerjava koalicijskih pogodb glede na strukturo

Tabela 5.7.2 Struktura koalicijskih pogodb (po volitvah leta 2000 in 2004) - v deležu od celote.

Koalicijski pogodbi	Splošna procesna pravila	Specifična procesna pravila	Delitev ministrstev	Delitev kompetenc	Politike
2000	0,3	21,6	0,4	0,2	77,5
2004	0,6	3,3	0,7	0	95,4

Iz tabele lahko ugotovimo, da sta si koalicijski pogodbi, sklenjeni po volitvah leta 2000 in po volitvah leta 2004, kar precej različni. V obeh je sodelovalo isto število strank. Razlika je v tem, da je bila po volitvah leta 2000 sklenjena med strankami t. i. velika koalicija, po volitvah leta 2004 pa t. i. minimalna povezana večinska koalicija. Na podlagi tega bi lahko sklepali, da glede na to, da je koalicija leta 2004 veliko bolj dojemljiva za izgubo parlamentarne večine, da bo posledično tudi strukturalno koalicijska pogodba bolj strukturirana in da bo hkrati od koalicijskih partnerjev zahtevala veliko več koalicijske discipline. Vendar pa je to v našem primeru ravno obratno. Tako je bolj strukturirana in bolj definirana koalicijska pogodba med strankami po volitvah leta 2000 ne pa leta 2004. Prav tako se med pogodbami razlikujeta deleža, ki sta namenjena procesnim pravilom in politikam, ki jih bo izvajala vlada. V primeru leta 2000 je delež procesnih pravil slabih 22 odstotkov, medtem ko je ta delež v pogodbi leta 2004 le slabe 4 odstotke. Razlika nastane predvsem na račun opredeljene koalicijske

discipline v pogodbi leta 2000. Posledično je zaradi tega različen tudi delež namenjen politikam, ki jih bo izvajala vlada. Leta 2000 je ta delež znašal dobrih 77 odstotkov, medtem ko je bil ta delež leta 2004 kar dobrih 95 odstotkov.

Soočenje s teorijo in hipotezami

Slovenski primer predstavlja odmik od teorije. Koalicijska pogodba leta 2000 je kljub temu da gre za t. i. veliko koalicijo precej večja kot koalicijska pogodba leta 2004, poleg tega pa je tudi veliko bolj strukturirana. Tako je na primer celotna četrta točka priloge v koalicijski pogodbi leta 2000 namenjena temu, kako bodo stranke koalicije ravnale ob obravnavi predlogov zakonov, ki so že v parlamentarni proceduri. Tu gre v bistvu za koalicijsko disciplino oz. določitev delovanja koalicijskih partnerjev.

Poleg tega sem ugotovil tudi, da čeprav v teoriji mogoče drži, da večje kot je število koalicijskih partnerjev, manj natančno definirana je koalicijska pogodba, to v slovenskem primeru ni mogoče potrditi. Ugotovil sem namreč, da so lahko koalicijske pogodbe zelo različno strukturirane, ne glede na to, da v koaliciji sodeluje isto število strank. Te specifičnosti slovenskih koalicijskih pogodb lahko morda pripišemo temu, da večje kot so ideološke razlike med koalicijskimi partnerji, bolj specifične oz. strukturirane so koalicijske pogodbe.

V slovenskem primeru je mogoče ravno slednja predpostavka najbolj relevantna, kajti koalicijo so leta 2000 sestavile stranke, ki so v preteklosti že imele določene težave pri sodelovanju v vladnih koalicijah. Zato sta tako Združena lista socialnih demokratov kot Slovenska ljudska stranka iz vladne koalicije z Liberalno demokracijo Slovenije že izstopili in s tem povzročili "vladno krizo" (vladna koalicija je imela po izstopu ZLSD leta 1996 iz koalicije v parlamentu manjšino, po izstopu SLS iz vladne koalicije leta 2000 pa je padla vlada). Medtem ko v vladi po volitvah leta 2004 sodelujejo stranke, ki prej koalicijskih pogodb še niso sklepali in zato tudi še nimajo negativnih izkušenj ena z drugo (razen Bajukove vlade). Poleg tega so v tej koaliciji tudi stranke, ki so ideološko bolj kompatibilne kot pa stranke v koaliciji leta 2004. Vse to je lahko razlog za razlike v koalicijskih pogodbah med letoma 2000 in 2004.

Na podlagi opravljene analize lahko drugo hipotezo, ki govori o tem, da večja kot je ideološka razlika med koalicijskimi partnerji, bolj specifična (stroga) je koalicijska pogodba, potrdim.

Tretjo hipotezo, ki govori, da bolj kot je koalicija dojemljiva za parlamentarni poraz oz. izgubo parlamentarne večine, večja je disciplina, ki se pričakuje od strank, lahko zavržem.

Četrto hipotezo, ki govori o tem, da večje kot je število koalicijskih partnerjev v koaliciji, manj natančna je koalicijska pogodba, pa ne morem ne potrditi ne zavreči, ker je v obeh koalicijah sodelovalo enako število strank.

Iz povedanega lahko zaključimo, da velikosti in strukture koalicijske pogodbe ne moremo preučevati samo na podlagi podatkov o številu koalicijskih partnerjev, glede na večino, ki jo ima v parlamentu, in glede na ideološke razlike med strankami, ampak tudi glede na pretekle izkušnje strank v medsebojnem sodelovanju.

5.7.1 Primerjava vsebin koalicijskih pogodb po volitvah leta 2000 ter leta 2004

V obeh koalicijskih pogodbah, ki so bile sklenjene med strankami leta 2000 in leta 2004 se pojavljajo podobne vsebine razen nekaterih razlik. Področja, ki so opredeljena v obeh pogodbah, so tako sledeča:

Tabela 5.7.1.1 Vsebine, opredeljene tako v koalicijski pogodbi po volitvah leta 2000 kot po volitvah leta 2004

Koalicijska pogodba 2000	Koalicijska pogodba 2004
Državna uprava in notranje zadeve	Javna uprava in plačni sistem v javnem sektorju
	Notranje zadeve
Javne finance	Gospodarstvo in javne finance
Gospodarstvo	
Zunanja politika	Zunanje in evropske zadeve
Obramba	Obramba
Pravosodje	Pravosodje
Delo, družina in socialne zadeve	Delo, družina in socialne zadeve
Zdravstvo	Zdravstvo
Šolstvo in znanost	Šolstvo in šport
	Visoko šolstvo, znanost in tehnologija
Kultura	Kultura
Prostor, stanovanjska politika in vodarstvo	Okolje in prostor
Promet in zveze	Promet
Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrana	Kmetijstvo, gozdarstvo in prehrana

Vir: Koalicijski pogodbi po volitvah leta 2000 in 2004

Vsebine, ki so opredeljene v koalicijski pogodbi leta 2000 in jih ni v koalicijski pogodbi leta 2004, so tako poglobitne naloge na področju državne ureditve in na področju vključevanja Slovenije v Evropsko unijo. Na drugi strani pa so v koalicijski pogodbi leta 2004 še poglavja o informacijski družbi, lokalni samoupravi in regionalnem razvoju, o Slovencih v zamejstvu in po svetu ter italijanski in madžarski narodni skupnosti.

Te razlike so logične, saj je bila ena od glavnih nalog in usmeritev vlade leta 2000 vstop Slovenije v Evropsko unijo, zaradi tega so tudi v koalicijski pogodbi posebni poglavji namenjeni prav vključevanju v Unijo in državni ureditvi, ki jo je treba prilagoditi evropskim.

V drugi koalicijski pogodbi pa so poglavje namenjena logičnim posledicam vstopa Sloveniji v Evropsko unijo. Tako je v njej opredeljeno, da je treba razvijati področje informacijske družbe, ki ima za posledico delovna mesta z visoko dodano vrednostjo. Prav tako je v njej opredeljena decentralizacija države, kot eden temeljev demokracije slovenske družbe. Prav tako pa je opredeljena tudi pomembnost, ki jo imajo Slovenci v zamejstvu in po svetu, ki skupaj z Republiko Slovenijo sestavljajo skupni slovenski kulturni prostor. Koalicija pa se prav tako zavezuje, da bo spoštovala pravice preostalih narodnih skupnosti pri nas.

Iz primerjave koalicijskih pogodb glede na področja, ki so v njih opredeljena, lahko zaključimo, da obe vsebujeta določena področja, ki so nujno potrebna za delovanja države tako navznoter kot navzven, nasproti drugim državam. Razlike, ki pa se pojavljajo v koalicijskih pogodbah, pa so posledica trenutnih in kratkoročnih ciljev vlade. Tako so bili to leta 2000 predvsem vstop Slovenije v Evropsko unijo, medtem ko pa je leta 2004 to predvsem prilagoditev še neusklajenega z Evropsko unijo ter skrb, da Slovenija v procesu povezovanja v evropske integracije zaradi svoje majhnosti ne bi izgubila svoje identitete.

5.8 Primerjava Slovenije s 13 zahodnoevropskimi državami

Slovenijo bom primerjal s trinajstimi evropskimi državami in jo poizkušal umestiti glede na značilnosti koalicijskih pogodb.

Tabela 5.8.1 Koalicijske pogodbe v Zahodni Evropi (1994–1996)

Država	Brez koal. pogodbe	Predvollna koal. Pogodba	Povollna koal. Pogodba	Medvollna koal. Pogodba	Pred in povollna koal. Pogodba	SKUPNO
Avstrija	3	0	14	0	0	17
Belgija	11	0	12	7	0	30
Danska	8	0	3	2	0	13
Finska	0	0	14	18	1	33
Francija	7	3	0	0	1	11
Nemčija	12	0	7	2	0	21
Irska	2	1	6	0	0	9
Italija	33	0	0	1	0	34
Luksemburg	0	0	14	0	0	14
Nizozemska	11	0	9	1	0	21
Norveška	0	0	2	0	5	7
Portugalska	0	4	1	1	0	6
Švedska	0	1	4	2	0	7
SKUPAJ	87	9	86	34	7	223

Vir: (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

Velika večina koalicijskih pogodb (63,2 %) je bilo sklenjenih takoj po volitvah, četrtna koalicijskih pogodb je bila sklenjena med volitvami, 6,6 odstotka koalicijskih pogodb je bilo sklenjenih pred volitvami in le 5,1 odstotka koalicijskih pogodb je bilo sklenjenih pred in po volitvah.

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

V Sloveniji je bila koalicijska pogodba po volitvah leta 2000 sklenjena takoj po volitvah kar je v primerjavi z državami v zgornji tabeli prevladujoč način sklepanja koalicijskih pogodb, medtem ko je bila koalicijska pogodba po volitvah leta 2004 uradno podpisana takoj po volitvah, vendar je med SDS in NSi že od pred volitev obstajal sporazum o Koaliciji Slovenija. Zato bi morda lahko ta drugi primer v primerjavi s preučevanimi državami uvrstili med 5,1 odstotka koalicijskih pogodb, sklenjenih pred in po volitvah

Tabela 5.8.2 Uporaba pisnih koalicijskih pogodb po desetletjih

	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999
Vladne koalicije	22	43	35	39	50	33
Vladne koalicije temelječe na koalicijski pogodbi	10	22	22	25	34	23
Odstotek	45	51	63	64	68	70

Vir: (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

Skupno se pojavlja trend naraščanja uporabe koalicijskih pogodb. Medtem ko je v štiridesetih letih prejšnjega stoletja manj kot polovica vlad temeljilo na koalicijski pogodbi, je ta delež v devetdesetih letih prejšnjega stoletja znašal že sedemdeset odstotkov

(<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

Tudi v Sloveniji je bilo podobno. Prvo pravo koalicijsko pogodbo smo tako dobili po volitvah leta 2000, in nato še po volitvah leta 2004. Glede na to, da je od prvih volitev v državni zbor minilo osem let, je to relativno hitro. Slovenija se namreč ni reparablementizirala, ampak je zamenjala politični sistem, medtem pa ko temu pri večini državah ni bilo tako (v Nemčiji je tako na primer koalicijska pogodba stalnica šele od leta 1980, medtem ko so bile koalicijske pogodbe v Franciji vpeljane šele leta 1980).

Tabela 5.8.3 Velikost in struktura koalicijskih pogodb

Država	Velikost v besedah		Splošna proceduralna pravila (%)		Specifična proceduralna pravila (%)		Delitev ministrstev (%)		Delitev kompetenc (%)		Politike (%)	
	Povprečje	Od-do	Povprečje	Od-do	Povprečje	Od-do	Povprečje	Od-do	Povprečje	Od-do	Povprečje	Od-do
Avstrija	7.260	700-23.300	17,5	1-50	15,5	0-44	10,2	1-30	8,3	0-25	48,3	0-98
Belgija	14.180	3.200-43.600	1,3	0-5	5,3	0-14	0,5	0-3	0,7	0-3	92,4	83-99
Danska	2.920	900-4.100	0	0	15,3	6-30	0	0	0	0	84,7	70-90
Francija	1.740	530-2.100	2,2	0-9	0	0	0	0	0	0	97,8	93-100
Nemčija	6.200	600-16.800	5,5	0-28	0,9	0-4	0	0	0	0	93,5	68-100
Nizozemska	12.050	3.100-28.400	3,2	1-16	4,4	1-29	0,3	0-3	2,5	1-9	89,6	52-97
Norveška	11.300	2.900-31.100	0	0	0,5	0-4	0	0	0	0	99,5	97-100
Portugalska	13.750	2.500-34.300	24,7	10-39	4,9	1-14	1,5	0-5	0	0	77,1	60-100
Švedska	2.440	1.100-5.200	0	0	2,6	0-8	0	0	0	0	97,4	92-100

Vir: (<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>).

Najpreprostejši način, s katerim lahko razlikujemo koalicijske pogodbe med sabo, je velikost le-teh. Najmanjše koalicijska pogodba je dolga le malo več kot 500 besed (Francija), medtem

ko je najdaljša dolga več kot 43000 besed (Belgija). Povprečna velikost koalicijske pogodbe je pod 3000 besedami v treh državah (Francija, Švedska, Danska), med 3000 in 8000 besedami je dolga v Nemčiji in Avstriji, medtem ko je na Norveškem, na Nizozemskem v Belgiji in na Portugalskem dolga več kot 10000 besed. Povprečna velikost koalicijske pogodbe med vsemi preučevanimi državami pa je malo manj kot 8000 besed.

Razen Avstrije je v večini koalicijskih pogodbah preučevanih držav daleč največ prostora namenjenega politikam, ki jih namerava nova vlada izvajati. Vendar kljub temu med državami obstajajo razlike. Na eni strani so Norveška, Švedska, Francija, Belgija in Nemčija, kjer je kar 90 odstotkov ali več vsebine koalicijske pogodbe posvečene politikam, ki jih bo vlada izvajala. Na drugi strani je ta delež v Avstriji samo 48 odstoten. Med temi ekstremi pa so še Danska in Nizozemska z med 80 in 90 odstotki vsebine posvečene tej tematiki in Portugalska z več kot 70 odstotki.

Druga najpogostejša stvar, ki je opredeljena v koalicijski pogodbi, so proceduralna pravila delovanja koalicije. Nobene države ni, v kateri se ta pravila ne bi umestila v koalicijsko pogodbo. V preučevanih državah je bilo v povprečju 11,5 odstotka prostora v koalicijski pogodbi namenjenega proceduralnim pravilom. Vendar pa je tudi tu razlik med državami veliko. Od približno tretjine (Avstrija) do manj kot enega odstotka (Norveška).

Delitev ministrskih položajev med koalicijskimi partnerji pa je v koalicijskih pogodbah zajeto le v manjšini držav. Tu je zopet na vrhu Avstrija, ki temu nameni skoraj petino prostora v koalicijski pogodbi. Kljub temu pa to ne pomeni, da dogovori o tem v preostalih državah niso pomembni. Najverjetneje je, da se koalicijskim partnerjem zdi formalizacija tega nepotrebna in to raje ohranijo na neformalni ravni.

Tudi v Sloveniji sta koalicijski pogodbi med sabo zelo različni. Tako se že po velikosti razlikujeta med sabo. Prva vsebuje 32399 besed, druga pa 27876 besed. V primerjavi z evropskim povprečjem je to zelo veliko, saj to znaša nekaj manj kot 8000 besed, vendar so tudi tam odstopanja (več kot 43000 besed – Belgija).

Tudi glede na prostor, namenjen politikam, ki jih bo izvajala vladna koalicija, so v Sloveniji precejšnje razlike. Tako je v koalicijski pogodbi po volitvah leta 2000 temu namenjenih slabih 78 odstotkov glasov, medtem ko je po volitvah leta 2004 temu bilo namenjene kar dobrih 95 odstotkov vsebine koalicijske pogodbe. Glede na preučevane evropske države je bolj običajno, da je temu namenjena skoraj večina prostora v koalicijski pogodbi, vendar tudi obratno ni izjema (primer Avstrije, kjer je temu namenjenega samo 48 odstotkov prostora v koalicijski pogodbi).

Glede proceduralnih pravil se Slovenija ne razlikuje od ostalih evropskih držav, saj so ta vključena tudi v slovenske koalicijske pogodbe. Tako je temu v Sloveniji namenjenega v povprečju slabih trinajst odstotkov, kar je le malo nad evropskim povprečjem, ki znaša 11,5 odstotka. Razlike med koalicijami v Sloveniji so tudi v tem primeru. Tako je v prvi koalicijski pogodbi leta 2000 temu namenjenega slabih 22 odstotkov prostora, kar je skoraj toliko kot v Avstriji (tretjina), medtem ko je bilo leta 2004 temu namenjenega le slabih 4 odstotke prostora.

Tudi glede delitve ministrstev in kompetenc med koalicijskimi partnerji se Slovenija ne razlikuje od preučevanih držav, ki imajo to opredeljeno v koalicijski pogodbi. Tako je Slovensko povprečje (slabih 0,7 odstotka) primerljivo s povprečjem Belgije (1,2 %), Nizozemske (2,8 %) in Portugalske (1,5 %).

Iz opravljene analize lahko zaključimo, da Slovenijo lahko glede na preučevane podatke uvrstimo ob bok veliko bolj razvitim demokracijam zahodne Evrope, in da se vzorci oblikovanja koalicijskih pogodb bistveno ne razlikujejo od ostalih evropskih držav.

5.9 Oblikovanje koalicij v tranzicijskih državah

Za smotrno razreševanje konfliktov je pomemben način oblikovanja koalicij in opozicij ter odnos med njimi. Medtem ko so se v parlamentarnih sistemih z daljšo tradicijo razvili bolj ali manj ustaljeni modeli koalicijskega povezovanja, ki zagotavljajo koalicijskim vladam zadostno trdnost in trajnost, pa oblikovanje koalicij v tranzicijskih državah še ni dovolj preizkušeno in učinkovito. Pomemben razlog je v tem, da so tranzicijske države le počasi oblikovale strankarske sisteme, ki bi bili podobni ustreznim sistemom v državah z daljšo parlamentarno tradicijo. Gre predvsem za manjšo pripravljenost sklepati pragmatična zavezištva in oblikovati trajne koalicije, kakor tudi slabšo programsko in praktično usklajenost koalicijskih strank. Pomanjkanje tega potenciala se kaže v tem, da so v koalicijah težko sodelovale stranke, ki so si programsko blizu, še težje pa so obstale koalicije iz strank, ki pripadajo drugim strankarskim družinam. V nekaterih državah, npr. na Poljskem, Češkem ali v Sloveniji, je pomanjkanje te pripravljenosti bolj izrazito in povezano z zelo nasprotujočimi si pogledi na polpreteklo zgodovino. Stranke so povezovanje v koalicije razumele predvsem kot možnost povečevanja moči in ne kot način doseganja svojih skupnih ciljev. Za neučinkovitost vlad v vseh tranzicijskih državah in tudi v Sloveniji pa ni bila vedno kriva vrsta ali narava koalicije, temveč tudi slabo vodenje vlade.

Kljub temu je mogoče ugotoviti številne podobnosti z državami zahodne in severne Evrope. Po razpadu prvotnih opozicijskih koalicij, se je v večini razvitejših postsocialističnih držav (Poljska, Češka, Madžarska) uveljavil dvopolni način povezovanja strank, kakršen je značilen za države z daljšo parlamentarno tradicijo. Slovenski način oblikovanja koalicij se v tem pogledu povsem razlikuje od drugih razvitejših držav na prehodu.

K racionalnemu razreševanju konfliktov prispeva tudi sestava in povezanost opozicije. V večini novih demokratičnih držav sestavljajo opozicijo stranke, ki so si programsko blizu, vendar ne vzpostavijo nujno dobrega sodelovanja. Opozicija v postsocialističnih državah je bolj ali manj neenotna in znotraj sebe pogosto rivalska. Pri tem parlamentarna opozicija včasih deluje sebi v škodo – ko skuša predvsem destabilizirati in delegitimizirati vladajočo koalicijo, ne daje pa jamstva, da bo, če zmaga na volitvah, bolje delovala v vladi.

Raziskovalci ugotavljajo, da opozicija še ni dobila prave vloge, razlog pa naj bi bil v tem, da se ohranja prejšnja avtoritarna miselnost. V nekaterih tranzicijskih državah opozicija tudi nima dovolj intelektualnega kapitala, da bi prispevala k razreševanju konfliktov na ustvarjalni način.

Učinkovito razreševanje konfliktov ni odvisno samo od oblikovanosti koalicij in sestave opozicije, temveč je pomembno povezano tudi s kooperativnim razmerjem med vsakokratno koalicijo in opozicijo, uporabo sodobnih pogajalskih pristopov in dialoško kulturo. Prvotna pričakovanja, da bo po vzpostavitvi demokratičnega strankarstva med koalicijo in opozicijo vzpostavilo ozračje strpnosti in tvornega sodelovanja, pa se niso uresničila. Namesto tekmovalno kooperativnega odnosa med koalicijo in opozicijo se uveljavlja nasprotujoči, ki je povezan z ideološko nestrpnostjo. Zaradi nekonstruktivnega razmerja med koalicijo in opozicijo se tudi v Sloveniji konflikti prehodnega obdobja niso reševali dovolj hitro in so zavirali proces konsolidacije demokracije, namesto da bi se nasprotja zmanjševala in konflikti tekoče reševali, se njihovo reševanje pogosto odlaga. Tako neracionalno ravnanje je v državah vzhodne in srednje Evrope preprečevalo, da bi se konflikti racionalno razreševali v obdobju konsolidacije demokracije in vključevanja v EU (Drago Zajc, 2004, 165-168).

Tabela 5.9.1 Vrste koalicij v razvitejših postsocialističnih državah

DRŽAVE	VRSTA KOALICIJE, VLADAVINE	TRAJANJE KOALICIJE	TIP KOALICIJE (večinski-manjšinski)
POLJSKA	desna	1991-1992	manjšinska
	desna	1992-1993	večinska
	leva	1993-1997	večinska
	desnosredinska	1997-2001	večinska
	levosredinska	2001-2003	večinska
	levosredinska	2003-	manjšinska
ČEŠKA	desnosredinska	1992-1996	večinska
	desnosredinska	1996-1998	manjšinska
	strokovna	1998	prehodna
	leva	1998-2002	manjšinska
	levosredinska, (razširjena)	2002-	večinska
MADŽARSKA	desnosredinska	1990-1994	večinska
	socialist. - liberalna	1994-1998	večinska
	desnosredinska	1998-2002	večinska
	levosredinska	2002-	večinska
HRVAŠKA	enostr. Vlada HDZ	1990-1992	večinska
	enostr. Vlada HDZ	1992-1995	večinska
	enostr. Vlada HDZ	1995-2000	večinska
	levosredinska	2000-2002	večinska
	levosredinska	2003	večinska
	desna	2003-	manjšinska

Vir: Zajc, 2004: 155.

6. Zaključek

V diplomski nalogi sem preučeval koalicijsko povezovanje v Sloveniji. V svoji analizi sem zajel obdobje od prvih večstrankarskih volitev dalje, se pravi od leta 1990 pa vse do zadnjih volitev v državni zbor v oktobru leta 2004. V navedenem časovnem obdobju sem obravnaval demokratizacijo političnega sistema v Sloveniji, opredelil poglobitve akterje, ki sodelujejo v boju za oblast, opredelil in definiral t. i. nagrado za zmago v tem boju ter posvetil nato posebno pozornost dogajanju na slovenskem političnem prizorišču v preučevanem obdobju. Pri tem me je še posebej zanimalo, kakšni so vzorci slovenskega koalicijskega povezovanja v primerjavi s teorijo ter v primerjavi s preostalimi evropskimi državami.

Tako je iz prvega dela moje diplome razvidno, da se je Slovenija v procesu demokratizacije odločila za delitev oblasti na tri veje. Na zakonodajno vejo oblasti, na izvršno in na sodno vejo oblasti. Ob tem je izbrala proporcionalni sistem predstavništva, ki predpostavlja, da se volilni rezultati kar v največji meri prenašajo v državni zbor. Vse te odločitve so nato bistveno vplivale na sestavo parlamenta in tudi na način in tipe koalicij, ki so se oblikovali med akterji v političnem boju.

Poglobitvi političnega boja v slovenskem parlamentarnem sistemu pa so politične stranke. Preko njih se artikulirajo neskončna množstva individualnih hotenj in zahtev v pobude, ki se kasneje uveljavljajo v parlamentu. Po volitvah pa se preko pogajanj med političnimi strankami ustvari vsakokratna koalicija in opozicija, ki je prav tako pomemben del zdravega političnega sistema.

Razlog, zaradi katerega pa se politične stranke sploh spuščajo v medsebojno konfrontacijo, pa je prevzem oblasti. V naši ureditvi je to vlada oziroma izvršilna veja oblasti. To je kolegijski organ, sestavljen iz več članov, ki je v središču političnega življenja. Za oblikovanje vlade zato veljajo posebna pravila, potrditi pa jih mora parlament. Oblikujejo se lahko različne vrste vlad od homogene, koalicijske, koncentracijske, nevtralne ali vlade v senci. Vendar pa je v Sloveniji ponavadi tako, da se oblikuje koalicijska vlada, ki ima v parlamentu določeno večino. Funkcija vlade pa je predvsem politična in upravna.

Ker pa nobena stranka v parlamentarnem sistemu ne more sama vladati je primorana vstopati v koalicije s preostalimi strankami. To pa nas pripelje do poglobitvega dela diplomske naloge,

koalicijskega povezovanja. Med modeli koalicijskega povezovanja so predvsem poznani model koalicije najmanjših razlik, model minimalne večinske koalicije, model minimalne povezane večinske koalicije ter model velike koalicije. Pri oblikovanju vsakokratne koalicije prihaja kot že rečeno do medstrankarskega pogajanja, pri katerem se stranke srečujejo z različnimi težavami. Te težave so lahko omejene informacije in nezmožnost izvajanja sporazumov. Te težave rešujejo politične stranke z institucionalnimi rešitvami oziroma s koalicijskimi pogodbami. Koalicijska pogodba predstavlja najbolj splošen način formalnega zagotavljanja spoštovanja in izvajanja koalicijskih sporazumov. Na samo kompleksnost koalicijske pogodbe pa vplivajo različni dejavniki. Od števila koalicijskih partnerjev, dolžine mandatne dobe, različnosti prioritet med koalicijskimi partnerji ter velikosti same koalicije. Pri oblikovanju koalicije je bistvena tudi sposobnost stranke, da prepriča nasprotno stranko o svoji upravičenosti za vstop v koalicijo, t. i. koalicijski potencial.

V diplomu sem ugotovil, da so slovenske stranke preizkusile že kar nekaj načinov oblikovanja koalicij. Od načelne koalicije Demos, do velikih koalicij po volitvah leta 1992 in 2000. Poleg manjšinske koalicije po padcu Peterletove vlade leta 1992 tudi pragmatično koalicijo po volitvah leta 1996 do koalicije najmanjših razlik po padcu Drnovškove vlade leta 2000. Na koncu pa še minimalno povezano večinsko koalicijo po volitvah leta 2004. Pri tem je bil največji koalicijski potencial ugotovljen pri stranki, ki je sodelovala v vseh vladah po letu 1992. To je pri Slovenski ljudski stranki.

Glede na samo analizo koalicijskih pogojev pa je razvidno, da se koalicijski pogodbi med sabo kar precej razlikujeta. Tako sta si različni po velikosti kot po strukturi oziroma deležu, katerega namenjata različnim tematikam. Poleg tega sta tudi obe pogodbi odmik od teoretičnih predpostavk. Pogodba leta 2000 je tako s stališča velikosti in strukturiranosti nasprotje teoretičnim izhodiščem. Morala bi biti krajša in manj strukturirana kot pogodba leta 2004 pa je ravno obratno. Glede na teorijo je videti, kot da sta bili pogodbi zamenjani. Prva leta 2000 bi morala veljati leta 2004 in obratno. Kljub vsemu pa je mogoča razlaga ravno ta, da na samo oblikovanje koalicijske pogodbe ne vplivajo samo teoretično definirani razlogi, temveč tudi pretekle izkušnje posameznih strank, kot sem ugotovil v nalogi. Poleg tega je spodbudno tudi to, da se koalicijski pogodbi v Sloveniji ne razlikujeta bistveno od koalicijskih pogojev v zahodni Evropi ter da so tudi znotraj držav zahodne Evrope in med temi državami razlike med velikostmi in strukturo koalicijskih pogojev velike.

S stališča nadaljnjega razvoja demokracije v Sloveniji je spodbudno tudi to, da je Slovenija zelo hitro izvedla zamenjavo političnega sistema temelječega na enostrankarstvu s sistemom, temelječim na demokratičnih načelih, uvedla demokratične obrazce delovanja političnih akterjev in je v relativno kratkem obdobju od prvih večstrankarskih volitev leta 1990 do danes dosegla nivo, ko v medsebojni analizi s preostalimi zahodnoevropskimi državami ne predstavlja več posebnosti oziroma anomalije, ampak enakovrednega partnerja v primerjavi.

7. Literatura in viri

- Bibič, Adolf: Racionalnost in razsežja opozicije; v Kranjc, Stane & Strmčnik, Berni (1991): Parlamentarizem dileme in perspektive, Slovensko politološko društvo, Ljubljana
- Bizjak, Andrej (2003): Vpliv volilnih sistemov na sestavo in delovanje parlamentov s poudarkom na delovanju Slovenskega parlamenta, Diplomsko delo, Ljubljana
- Brezovšek, Marjan (1993): Vlada - funkcije, procesi, izvrševanje, rezultati; v Zajc, Drago: Slovenski parlament v procesu politične modernizacije, FDV, Ljubljana
- Ferfila, Bogomil: Ekonomski vidik vladne aktivnosti; v Zajc, Drago (1996): Slovenski parlament - izkušnje in perspektive, Slovensko politološko društvo, Ljubljana
- Fink - Hafner, Danica (1993): Problemi konsolidacije demokracij: zbornik referatov, Slovensko politološko društvo, Ljubljana
- Friš, Darko (2001): Časopis za zgodovino in narodopisje, letn. 72, št. 3/4
- Grad, Franc (1992): Novi volilni sistem z volilno zakonodajo, Ljubljana
- Grad, Franc (1996)a: Državna ureditev Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana
- Grad, Franc (1996)b: Volitve in volilni sistem, Inštitut za javno upravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana
- Grad, Franc (2000)a: Mandat predsednika vlade in vlade oziroma ministrov, Pravna praksa, leto 19, št.9, 30.marec
- Grad, Franc (2000)b: Parlament in vlada, Uradni list RS, Ljubljana
- Grad, Franc; Kaučič, Igor; Ribičič, Ciril; Kristan, Ivan (1996): Državna ureditev Slovenije, Ljubljana
- Kobal, Martina (2003): Koalicijsko povezovanje v Sloveniji, Diplomsko delo, Ljubljana
- Kustec, Simona: Dejavniki sprememb in konsolidacija demokracij v postsocialističnih državah; v Danica Fink-Hafner, Miro Haček (2000): Demokratični prehod I, Ljubljana
- Lukšič, Igor (1990): Opozicija: njene funkcije in tipi, Časopis za kritiko znanosti, Št. 132/133
- Lukšič, Igor: Opozicija in vlada v senci; v Zajc, Drago (1993): Slovenski parlament v procesu politične modernizacije, Ljubljana
- Robnik, Urška (2001): Vlada - funkcije, struktura in delovanje, Diplomsko delo, Ljubljana
- Sruk, Vlado (1995): Leksikon politike, Založba Obzorja Maribor
- Šurla, Silvester (2003): Opozicija in tranzicija - politična opozicija na slovenskem (1990-2002), Magistrsko delo, Ljubljana
- Virant, Grega (2002): Pravna ureditev javne uprave, Visoka upravna šola, Ljubljana

- Zajc, Drago (1993): Značilnosti koalicijskega povezovanja in delovanja Slovenskega parlamenta; v Problemi konsolidacije demokracije, Politološki dnevi Ankaran, Ljubljana
- Zajc, Drago (2000): Parlamentarno odločanje, Ljubljana
- Zajc, Drago (2004): Razvoj parlamentarizma, Ljubljana
- Zajc, Drago: Demokratične volitve in prehod v nekaterih novih državah na območju nekdanje Jugoslavije; v Fink - Hafner, Danica; Haček, Miro (2001): Demokratični prehodi II, Ljubljana
- Zajc, Drago: Institucionalna konsolidacija novih parlamentov v srednji Evropi in Sloveniji; v Fink - Hafner, Danica; Haček, Miro (2000): Demokratični prehod I, Ljubljana
- Strrm, Kaare; Müller, Wolfgang (1999): Coalition Governance institutions in parliamentary democracies, Workshop of the European Consortium for Political Research, Mannheim

- Bandelj, Mirko (2000): Razrešitev, odstop ali drugačno prenehanje funkcije ministra, ministrov in predsednika vlade - pravna analiza razmer, Pravna praksa, Leto 19, Št.9
- Brezovšek, Marjan (1997): Demokracija - vladanje in uprava v Sloveniji: zbornik referatov, Slovensko politološko društvo, Ljubljana
- Bučar, Franc (1992): "Strokovna" ali politična vlada?, Delo, št.235
- Bugarič, Bojan (2001): Oblikovanje vlade, Podjetje in delo, št. 6/7
- Hvalica, Ivo (2002): Zadnja replika, Promag, Ljubljana
- Jambreč, Peter (2000): Sestava in delovanje vlade po neizglasovani zaupnici vladi in po izvolitvi novega predsednika vlade, Pravna praksa, Leto19, št. 16
- Janša, Janez (1992): Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992, Mladinska knjiga, Ljubljana
- Knezov, Jože (1992): Skrivnost uspeha levičarskih vlad, Slovenec, št. 97/98
- Koalicijski pogodbi po volitvah leta 2000 in 2004
- Makarovič, Matej (2000): Biti na oblasti, nenehno: koalicija in demokracija, Delo, Leto 42, Št.175
- Poročilo o izidu rednih volitev poslancev v državni zbor, Republiška volilna komisija, 60. seja dne 13. oktober 2004
- Ribičič, Ciril (2002): Ustavne teme. (8), Oblikovanje vlade in model stabilnega ravnotežja oblasti, Pravna praksa, Leto 21, Št. 14
- Rovšek, Matej (2002): Koalicijska omrežja in upravljanje medkoalicijskih konfliktov, Magistrsko delo, Zbilje
- Ustava Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2001

- Ustavni zakon o dopolnitvi 80. člena ustave Republike Slovenije (UZ80)
- Zakon o vladi Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 4/93, 71/94 - ZODPM, 23/96, 47/97, 23/99 - ZSOVA, 119-00, 30/01 - ZODPM-C, 52/02 - ZDU-1, 123/04
- Zakon o volitvah v državni zbor, Uradni list RS, št.44/92, 60/95, 14/96, 67/97 - odločba US
- Internet 1:<http://gov.si/volitve/sistem.html>
- Internet 2:<http://volitve.gov.si/dz2004>
- Internet 3: <http://volitve.gov.si/dz2004/indeks.htm>
- Net4:<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/manheim/w13/strom.pdf>
- Internet 5:<http://www.gov.si/volitve/info/92urpa.htm>
- Internet 6:<http://www.gov.si/volitve/sistem.html>
- Internet 7:<http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/oblikovanje-vlada.html>
- Internet 8:<http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/pojmovnik.html>
- Internet 9:<http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/pristojnosti.html>
- Internet 10:<http://www.gov.si/vrs/slo/slo-text/vlada/vladna-koalicija.html>
- Internet 11:<http://www.gov.si/vrs/slo/vlada/dosedanje-vlade.html>
- Internet 12:<http://www.sigov.si/volitve/>
- Internet 13:<http://www.sigov.si/volitve/index.htm>
- Internet 14:<http://www.sigov.si/volitve/info/urpa19.htm>
- Internet 15:<http://www.sigov.si/volitve/svz.html>
- Net 16:www.ub.es/grepa/timermans.pdf#search='types%20of%20political%20agreements'
- Internet 17:<http://www.uem-rs.si/slo/publikacije/polozajzensk90/13.html>
- Internet 18:<http://www.volitve.si/prop.html>
- Internet 19:<http://www.volitve.si/v90.html>
- Internet 20:<http://www.volitve.si/vec.html>
- Internet 21:www.gov.si/volitve/info/92urvs.htm
- Internet 22:www.gov.si/volitve/info/urvs26.htm
- Internet 23:www.sigov.si/volitve/rez_sl.htm
- Internet 24:www.volitve.si
- Internet 25:http://sigov.si/volitve/rez_mandati.htm
- Internet 26:<http://24ur.com>

N. PRILOGE:

PRILOGA A

Rezultati volitev v Družbeno-politični zbor leta 1990 so bili sledeči:

Kratica	Polno ime stranke	Odstotek glasov	Št. poslanskih mest
ZKS - SDP	ZKS - Str. demokratične prenove	17,28%	14
ZSMS - LS	ZSMS - Liberalna stranka	14,49%	12
SKD	Slov. krščanski demokrati	12,98%	11
SKZ	Slovenska kmečka zveza	12,55%	11
SDZ	Slovenska demokratična zveza	9,51%	8
ZS	Zeleni Slovenije	8,84%	8
SDZS	Socialdemokratska zveza Slovenije	7,39%	6
SZ	Socialistična zveza	5,35%	5
SOS	Slovenska obrtniška stranka	3,54%	3
ZOEO	Zveza za enakopravnost občanov	2,46%	0
DZL	Državljska zelena lista	1,99%	0
SOPS	Slov. obrtno podjetniška stranka	1,57%	0
NDG	Nova družbena gibanja	0,49%	0
LN	Lista neodvisnih	0,43%	0
DZK	Demokratična zveza Kosova	0,30%	0

Stranke SKD, SKZ, ZS, SDZS in SOS so bile združene v koalicijo DEMOS (Demokratična opozicija Slovenije) in so skupno prejele večino glasov v Družbeno-političnem zboru.

Kandidati DEMOSa so prejeli večino tudi v zboru občin, v zboru združenega dela pa ne.

Skupno so kandidati DEMOSa osvojili 123 od 240 sedežev skupščine.

Vir: www.volitve.si

PRILOGA B

URADNI REZULTATI VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR LETA 1992

KANDIDATNA LISTA	Odstotek	Število sedežev
DEŽELNA STRANKA SLOVENIJE	0,08	/
DEMOKRATSKA STRANKA	5,01	6
DEMOS, KRAMBERGERJEVA ZDRUŽENA LISTA, DONS, REPSS	0,77	/
GIBANJE ZA OBČO DEMOKRACIJO	0,56	/
IDZ - DDI	0,09	/
KRŠČANSKI SOCIALISTI – DS NAPREJ – SVOBODNA STRANKA	1,14	/
LIBERALNO DEMOKRATSKA STRANKA	23,46	22
LIBERALNA STRANKA	2,01	/
LIBERALNO DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	1,42	/
NARODNI DEMOKRATI IN SLOVENSKA GOSPODARSKA STRANKA	2,18	/
REPUBLIKANSKA ZVEZA SLOVENIJE	0,45	/
SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	8,69	10
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	10,02	12
SLOVENSKI KRŠČANSKI DEMOKRATI	14,51	15
SLOVENSKO EKOLOŠKO GIBANJE	0,62	/
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	3,34	4
SOCIALISTIČNA STRANKA SLOVENIJE	2,75	/
SLOVENSKA OBRTNO PODJETNIŠKA STRANKA	1,60	/
STRANKA NEODVISNIH	1,36	/
ŠTAJERSKA DEMOKRATSKA KRŠČANSKA STRANKA	0,68	/
ZDRUŽENA LISTA	13,58	14
ZDRUŽENA "SMER" SLOVENIJA	0,56	/
ZELENI SLOVENIJE	3,70	5
ZELENO GIBANJE OBČINE LJUBLJANA MOSTE POLJE	0,06	/
ZVEZA ZA PRIMORSKO	0,85	/
NEODVISNI KANDIDATI	1,00	/

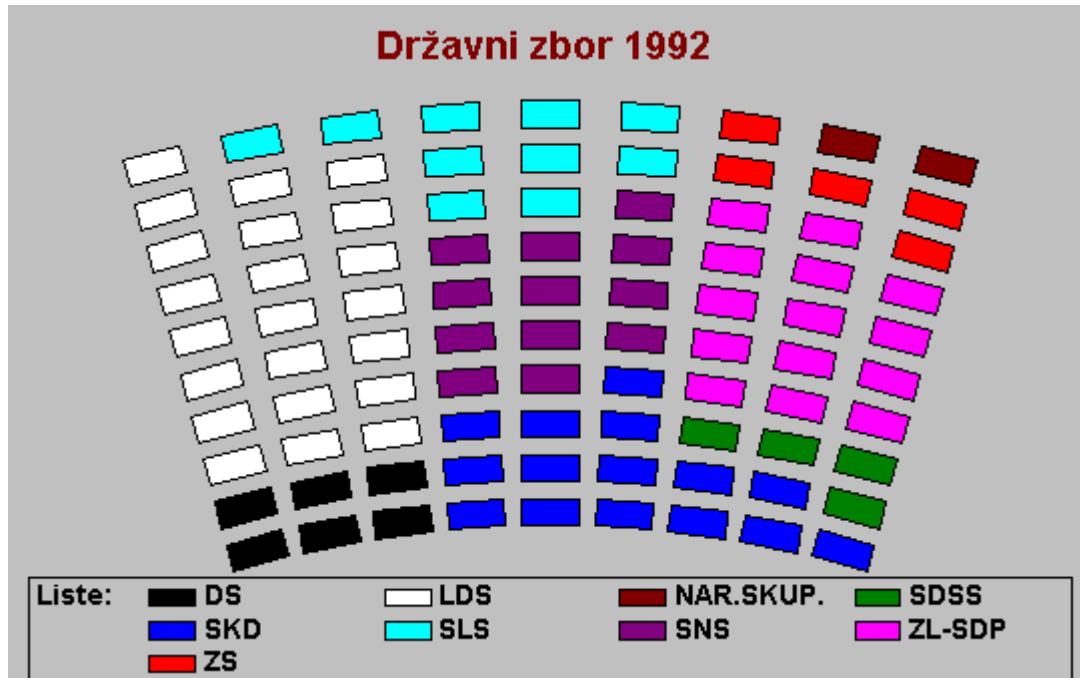
Narodnostni skupnosti v Sloveniji

2 sedeža

Vir: www.gov.si/volitve/info/92urvs.htm

PRILOGA C

STRUKTURA DRŽAVNEGA ZBORA LETA 1992

Legenda:

- DS – Demokratska stranka
- SKD – Slovenski krščanski demokrati
- ZS – Zeleni Slovenije
- LDS – Liberalno demokratska stranka
- SLS – Slovenska ljudska stranka
- SNS – Slovenska nacionalna stranka
- SDSS – Socialdemokratska stranka Slovenije
- ZD_SDP – Združena lista
- NAR.SKUP. – Narodnostni skupnosti

Vir: www.gov.si/volitve/info/92urvs.htm

PRILOGA D

REZULTATI VOLITE V DRŽAVNI ZBOR LETA 1996

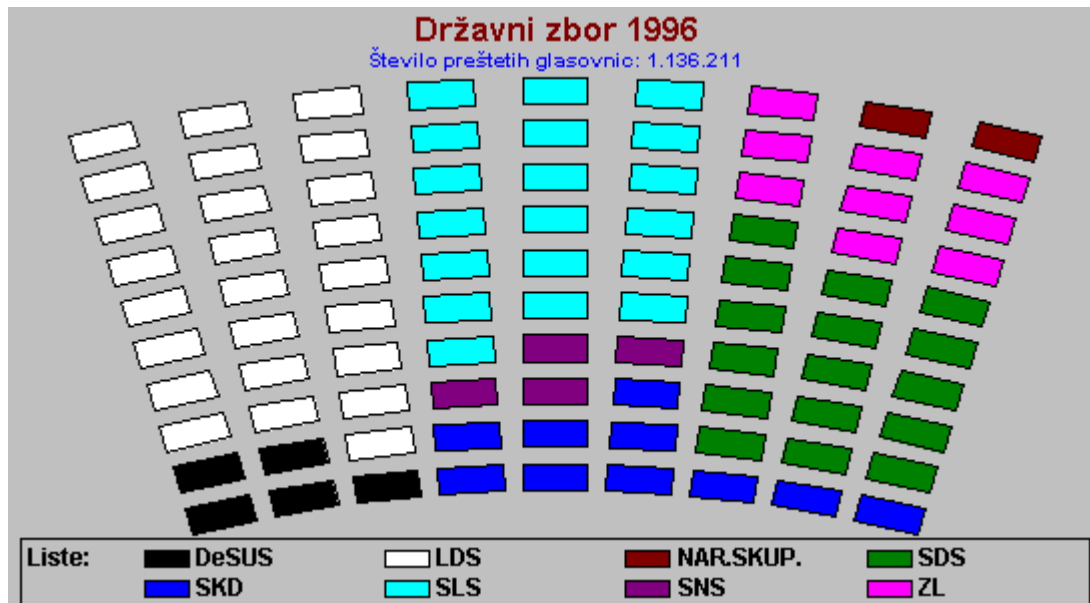
KANDIDATNA LISTA	Odstotek	Število sedežev
LDS – Liberalna demokracija Slovenije	27,01	25
SLS – Slovenska ljudska stranka	19,38	19
SDS – Socialdemokratska stranka Slovenije	16,13	16
SKD – Slovenski krščanski demokrati	9,62	10
ZL – Združena lista socialnih demokratov	9,03	9
DeSUS – Demokratična stranka upokojencev Slovenije	4,32	5
SNS – Slovenska nacionalna stranka	3,22	4
DS – Demokratska stranka Slovenije – Demokrati Slovenije	2,68	/
ZELENI – Zeleni Slovenije	1,76	/
SOPS – Slovenska obrtniška podjetniška stranka – Stranka centra	1,15	/
SF – Slovenski forum in deželni stranki: Zveza za Primorsko, Zveza za Gorenjsko	1,06	/
LS – Liberalna stranka	0,75	/
NSD – Nacionalna stranka dela	0,54	/
ZA – Zelena alternativa Slovenije – Zelena alternativa	0,52	/
RZS – Republikanska zveza Slovenije, Republikanci Slovenije, Republikanci	0,47	/
KPS – Komunistična partija Slovenije	0,47	/
KSU – Krščansko socialna unija	0,45	/
SND – Slovenska nacionalna desnica	0,31	/
DEUS-LZS – Domoljubna enotna upokojenska stranka – Liga za Slovenijo	0,19	/
NS – Nova stranka	0,10	/
NPS – Naprej Slovenija	0,08	/
SED – Stranka enakopravnih dežel	0,05	/

Narodnostni skupnosti v Sloveniji

2 sedeža

Vir: www.gov.si/volitve/info/urvs26.htm

PRILOGA E

LEGENDA:

- DeSUS Demokratična stranka upokojencev Slovenije
- SKD Slovenski krščanski demokrati
- LDS Liberalna demokracija Slovenije
- SLS Slovenska ljudska stranka
- NAR.SKUP Narodnostni skupnosti
- SNS Slovenska nacionalna stranka
- SDS Socialdemokratska stranka Slovenije
- ZL Združena lista socialnih demokratov

Vir www.gov.si/volitve/info/urvs26.htm

PRILOGA F

REZULTATI VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR LETA 2000

KANDIDATNA LISTA	ODSTOTEK	ŠTEVILO SEDEŽEV
LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	36,26	34
SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	15,81	14
ZDRUŽENA LISTA SOCIALNIH DEMOKRATOV	12,08	11
SLS + SKD SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	9,54	9
NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	8,66	8
DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE	5,17	4
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA	4,39	4
STRANKA MLADIH SLOVENIJE	4,34	4
ZDRUŽENI ZELENİ – ZELENİ SLOVENIJE IN ZELENÁ ALTERNATIVA	0,90	/
DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	0,75	/
NOVA STRANKA	0,59	/
GLAS ŽENSK SLOVENIJE	0,44	/
NAPREJ SLOVENIJA	0,31	/
STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SLOVENIJE	0,30	/
KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE	0,18	/
DEŽELNA STRANKA ŠTAJERSKE	0,07	/
MOJCA	0,06	/
NEODVISNI KANDIDAT – PLANINŠIČ FRANC	0,05	/
MIRKO JUSTIN IN SKUPINA VOLIVCEV	0,04	/
PETER – ČRTOMIR GORJANC	0,03	/
MILAN ROBIČ IN SKUPINA VOLIVCEV	0,02	/
VALTER SKOK IN SKUPINA VOLIVCEV	0,02	/
IZUMITELJ HINKO STAKNE	0,01	/

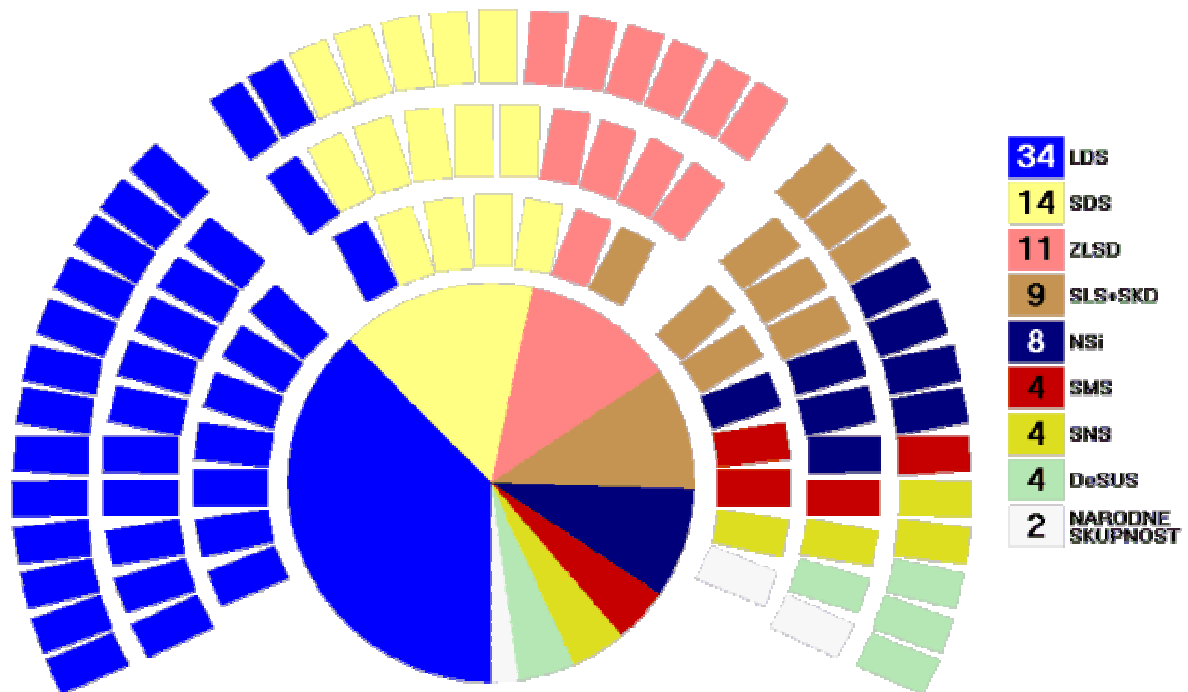
Narodnostni skupnosti v Sloveniji

2 sedeža

Vir: www.sigov.si/volitve/rez_sl.htm

PRILOGA G

SESTAVA DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE LETA 2000

LEGENDA:

- LDS – LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE
- SDS – SOCIALDEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE
- ZLSD – ZDRUŽENA LISTA SOCIALNIH DEMOKRATOV
- SLS+SKD – SLS+SKD SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA
- NSi – NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA
- SMS – STRANKA MLADIH SLOVENIJE
- SNS – SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA
- DeSUS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE
- NARODNE SKUPNOSTI

Vir: www.sigov.si/volitve/rez_sl.htm

PRILOGA H

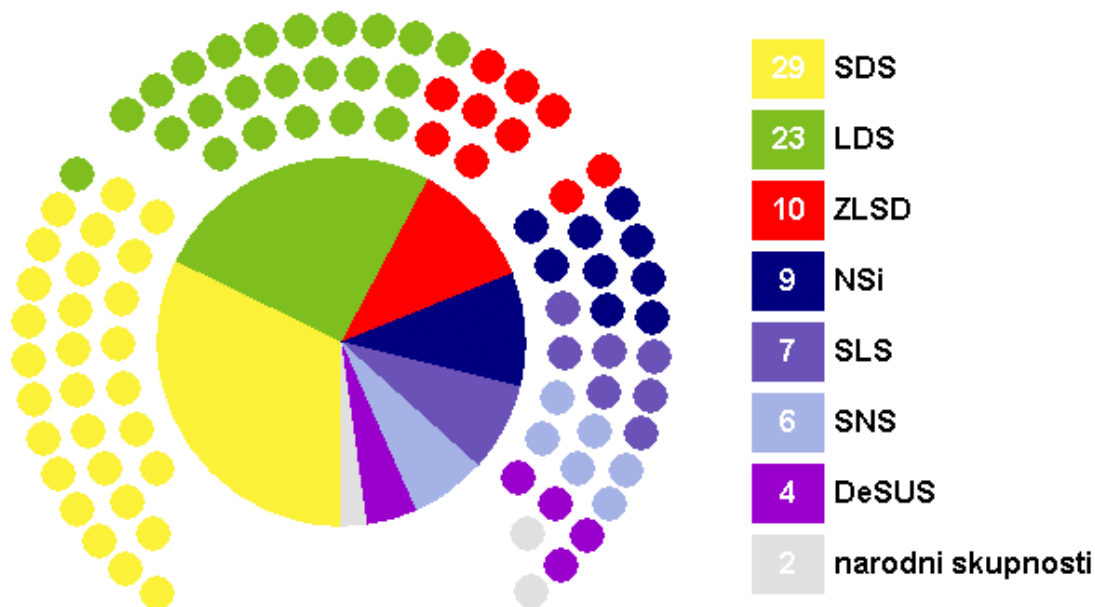
REZULTATI VOLITE V DRŽAVNI ZBOR LETA 2004

Kandidatna lista	Število glasov	Odstotek
KANDIDATNA LISTA	ODSTOTEK	SEDEŽI
SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA - SDS	29,08 %	29
LDS LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE	22,80 %	23
ZDRUŽENA LISTA SOCIALNIH DEMOKRATOV	10,17 %	10
NSI - NOVA SLOVENIJA - KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA	9,09 %	9
SLS SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA	6,82 %	7
SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA - SNS	6,27 %	6
DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE - DeSUS	4,04 %	4
AS - AKTIVNA SLOVENIJA	2,97 %	/
SLOVENIJA JE NAŠA - SJN	2,62 %	/
SMS - STRANKA MLADIH SLOVENIJE	2,08 %	/
JUNIJSKA LISTA	0,90 %	/
ZELENI SLOVENIJE	0,69 %	/
ZA PODJETNO SLOVENIJO	0,56 %	/
GLAS ŽENSK SLOVENIJE - GŽS, ZVEZA ZA PRIMORSKO - ZZP, ZVEZA NEODVISNIH SLOVENIJE - ZNS, NOVA DEMOKRACIJA SLOVENIJE - NDS	0,54 %	/
SEG - STRANKA EKOLOŠKIH GIBANJ SLOVENIJE	0,41 %	/
DEMOKRATSKA STRANKA SLOVENIJE	0,28 %	/
STRANKA SLOVENSKEGA NARODA	0,27 %	/
ZDRUŽENI ZA SAMOSTOJNO PRAVIČNO SLOVENIJO - ZDRUŽENI	0,15 %	/
NAPREJ SLOVENIJA	0,10 %	/
SOCIALNA LIBERALNA STRANKA	0,07 %	/
MARKO BRECELJ	0,05 %	/
MIHAEL SVANJAK	0,02 %	/
SAMOSTOJNI KANDIDAT ŠTEFAN HUDOBIVNIK	0,01 %	/
Narodne skupnosti		2 sedeža

Vir: <http://volitve.gov.si/dz2004>

PRILOGA I

SESTAVA DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE LETA 2004

LEGENDA:

- SDS – SLOVENSKA DEMOKRATSKA STRANKA
- LDS – LIBERALNA DEMOKRACIJA SLOVENIJE
- ZLSD – ZDRUŽENA LISTA SOCIALNIH DEMOKRATOV
- Nsi – NOVA SLOVENIJA – KRŠČANSKA LJUDSKA STRANKA
- SLS – SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA
- SNS – SLOVENSKA NACIONALNA STRANKA
- DeSuS – DEMOKRATIČNA STRANKA UPOKOJENCEV SLOVENIJE
- NARODNI SKUPNOSTI

Vir: <http://volitve.gov.si/dz2004>